

การศึกษาวัฒนธรรมการเมือง

๒.๑ แนวการศึกษา

การศึกษการเมืองในอดีต นักรัฐศาสตร์มุ่งสนใจศึกษาเรื่องสถาบันการเมือง
 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสถาบันว่ามีจุดกำเนิดและวิวัฒนาการมาอย่างไร ศึกษาโครงสร้าง
 ของรัฐบาล สถาบันทางการเมือง ศึกษาการทำงานและการปรับปรุงองค์กรเหล่านั้น การศึกษาแบบ
 คั้งเดิม - ไม่สามารถจะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ได้ โดยเฉพาะการเมือง
 ในประเทศด้อยพัฒนา การศึกษารัฐศาสตร์แนวใหม่จึงเปลี่ยนมาศึกษาในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ โดย
 การรับเอาหลักการและทฤษฎีทางด้านวิชา मनุษวิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ
 พฤติกรรมของมนุษย์ไว้อย่างกว้างขวางแล้วมาใช้ วิชา รัฐศาสตร์จึงศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนใน
 ทางการเมือง (๑) การศึกษารัฐศาสตร์ โคนสนใจที่จะพิจารณาเรื่องบุคลิกภาพและพฤติกรรมตามแนวของ
 นักจิตวิทยา หรือพิจารณาโครงสร้างของกลุ่มตามแบบฉบับของนักสังคมวิทยา (๒) นักรัฐศาสตร์จึงมุ่ง
 ศึกษาว่าประชาชนแสดงพฤติกรรมอะไร และมีจุดประสงค์อย่างไรในการแสดงพฤติกรรมนั้น การเมือง
 เปลี่ยนแปลงเพราะอะไร พลังอะไร บุคคลใด ความคิดอย่างไร และเงื่อนไขอะไร ก่อให้เกิดบทบาท
 ทางการเมือง บุคลิกภาพของบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อวิถีทางที่นักการเมือง แสดงบทบาททางการเมืองอย่าง
 ไรบ้าง แตกต่างกันไปเพียงไร (๓)

(๑) Bernard Berelson, The Behavioral Sciences Today (N.Y. : Harper & Row, 1964), pp. 1 - 2.

(๒) Carlton Clymer Rodee, Totton James Anderson, Carl Quimby Christol, Introduction to Political Science (N.Y. : McGraw - Hill Inc., 1967), p. 454.

(๓) Ibid , p. 455.

การศึกษาพฤติกรรมการเมืองมีขอบเขตกว้างขวาง เพราะเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกให้สังเกตเห็นได้ และรวมถึงสิ่งที่สังเกตไม่ได้ ซึ่งครอบคลุมถึงความคิด แรงจูงใจ และทัศนคติที่เป็นองค์ประกอบของพฤติกรรมอันช่วยให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางการเมืองของบุคคล ความต้องการ ความคาดหวัง และระบบความเชื่อ ค่านิยม เป้าหมายทางการเมืองของบุคคล (๔) ทั้งนี้เป้าหมายในการศึกษาพฤติกรรมการเมืองจึงมุ่งพิจารณาถึงพฤติกรรมมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของบุคคล (individual personality) และรวมถึงระดับในส่วนที่เกี่ยวกับระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social system and culture) (๕) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสนใจได้เปลี่ยนจากการศึกษาสถาบันการเมืองอย่างเดียว ไปสู่การพิจารณาถึงพลังเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะเรื่องกระบวนการทางการเมือง หรือระบบการเมืองมากกว่าโครงสร้างทางการเมือง ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาถึงวัฒนธรรมการเมือง (civic culture) (๖)

วิธีการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองได้พยายามทำให้การศึกษาเป็น "ศาสตร์" โดยการนำเอาเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เช่นเดียวกับการศึกษาค่านพฤติกรรมยกศาสตร์ เพื่อให้ได้ความถูกต้องและมีคุณค่า เช่น การตั้งกฎเกณฑ์ และการพิสูจน์ข้อเท็จจริง เพื่อสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ และมีเทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลที่ระบบแผนออนไลน์เชื่อถือได้ สามารถนำผลที่ได้ไปใช้อ้างอิงในสาขาวิชาอื่น การศึกษาพฤติกรรมการเมืองเป็นการศึกษาเรื่องค่านิยม แต่ไม่ได้นำความรู้สึก ค่านิยมส่วนตัวไปปะปนกับค่านิยมที่ศึกษา ซึ่งจะทำการอธิบาย การศึกษาข้อเท็จจริงผิดพลาดไป (๗) ความพยายามทำให้การศึกษาพฤติกรรมการเมืองเป็นศาสตร์ และมีระบบแผนออนไลน์ช่วยให้

(๔) Hienz Eulau, "Segments of Political Science Most Susceptible to Behavioristic Treatment" James C. Charlesworth (ed.), Contemporary Political Analysis (N.Y.: The Free Press, 1967) p.35.

(๕) Ibid., p. 36.

(๖) Rodee, Anderson and Christol, op.cit., p.9.

(๗) David Easton, "The Current Meaning of "Behavioralism", James C. Charlesworth (ed.) Contemporary Political Analysis (N.Y. : The Free Press, 1967) p. 16.

สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ถูกต้องมากขึ้น และสามารถคาดคะเนเหตุการณ์ทางการเมืองได้ใกล้เคียงข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้น มีข้อสังเกตว่า สังคมมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรมของคนจึงไม่คงที่ ความยุ่งยากในการศึกษาพฤติกรรมการเมืองจึงอยู่ที่การเลือกปัจจัยหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมมาพิจารณา เพราะตัวแปรต่าง ๆ มีอยู่มาก ค่านิยมบางอย่างไม่มีความสำคัญในอดีต แต่อาจเพิ่มความสำคัญในปัจจุบัน

โดยปกติ พฤติกรรมของบุคคลมักเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (learned behavior) ในด้านจิตวิทยา พฤติกรรมคือปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าของอินทรีย์ (๘) หรือกล่าวได้ว่า พฤติกรรมหรือจริตวิทยา คือการโต้ตอบต่อสิ่งกระตุ้น มีสูตรว่า Stimulus - Integration (Organism) - Response (๙) พฤติกรรมของคนอาจติดตัวมาแต่เกิด เช่น ปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex Action) แต่พฤติกรรมส่วนใหญ่มักเกิดจากการเรียนรู้ หมายถึง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกได้เพราะได้รับการช่วยเหลือแนะนำ สั่งสอน ฝึกอบรม และเกิดจากประสบการณ์ ซึ่งมีลักษณะ -

ค่อนข้างซับซ้อนเริ่มตั้งแต่เด็กทารก บุคคลจะถูกอบรมฝึกฝนให้รู้จักระเบียบต่าง ๆ ยอมรับบรรทัดฐานสังคม ค่านิยม ประเพณี คนรุ่นใหม่จะรับรู้การยอมรับสิ่งที่สังคมปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติตามมากบ้าง น้อยบ้าง ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า กระบวนการอบรมมีลักษณะเช่นไร อบรมอะไรให้การอบรมอย่างซ้ำ ๆ ซาก ๆ จะเป็นเงื่อนไขสำคัญให้คนรุ่นใหม่รับค่านิยม เมื่อมีการปฏิบัติตามบ่อย ๆ ครั้นก็จะกลายเป็นความเคยชินและพัฒนาเป็นบุคลิกภาพขั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า การอบรมที่บุคคลได้รับจะทำให้บุคคลพัฒนาความเป็นตัวเป็นตน (self) คือรู้จักว่า น้ของ เขา ของเรา มีความต้องการ ว่าจะต้องทำอะไรหรือไม่ทำอะไร มีความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองจึงเกิดจากการเรียนรู้ หรือการอบรมเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงบุคลิกภาพและการอบรมทางการเมืองว่า มีกระบวนการอย่างไร มีเนื้อหาอะไร หรือกล่าวได้ว่า ก็คือการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองโดยตรงนั่นเอง

(๘) ม.ล. ศุภ ชุมสาย จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช แผนกการพิมพ์ ๒๕๐๘) หน้า ๑๒๒

(๙) พลอากาศตรี ทิพย์ นาถสุภา จิตวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๑) หน้า ๓๓

๒.๒ วัฒนธรรมกับวัฒนธรรมการเมือง

ปัญหาสำคัญ ๒ ประการ สำหรับมนุษย์คือ (๑) มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร (๒) เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันในสังคม มนุษย์จะแสดงบทบาทต่อกันอย่างไร มีความสัมพันธ์กันเช่นไร ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ทุกคนอยู่รวมกันอย่างมีความสุข วิธีการดำรงชีวิต วิธีการใช้ชีวิตและแบบแผนของการแสดงบทบาทต่อกันได้มีการคิดค้น การประดิษฐ์โดยมนุษย์รุ่นก่อน ๆ มีการยอมรับ ตัดสิ่งไม่ดีทิ้งไป และสืบทอดต่อกันมา สิ่งเหล่านี้กลายมาเป็นวัฒนธรรมในปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม (social heritage) ที่ส่งผ่านมายังคนรุ่นใหม่ ความสำคัญของวัฒนธรรมอยู่ที่ว่า เป็นวิถีดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม (way of life) (๑๐) หรืออีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นแนวทางให้คนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

เหตุที่วัฒนธรรมมีความสำคัญมาก เพราะว่าวัฒนธรรมมีขอบเขตรอบคลุมชีวิตมนุษย์อย่างกว้างขวาง อาจจำแนกเนื้อหาหรือขอบเขตวัฒนธรรมออกได้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) วัฒนธรรมเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ (Ideas) ในแต่ละสังคมจะมีระบบความคิด ความเชื่อของตนเองแตกต่างกันได้แก่ ความศรัทธาศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไสยศาสตร์ สิ่งที่แสดงออกเห็นได้ชัด คือ ผลงานค่านิยมธรรมเนียม บทกวีนิพนธ์ ซึ่งเป็นเรื่องความคิดความเชื่อของบุคคลในสังคม ๒) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการกระทำ (norms) เป็นแบบแผนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตประจำวัน การวางตัวต่อบุคคลอื่นในสังคม เช่น การปฏิบัติต่อพ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ เพื่อน ฯลฯ ระเบียบแบบแผนนี้เรียกว่าบรรทัดฐาน ๓) วัฒนธรรมเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ (Material) ได้แก่ ผลความเจริญทางค่านวัตกรรมมนุษย์คึกคนชน เช่น เครื่องจักรกล อาคารสถาปัตยกรรม เครื่องนุ่งห่ม (๑๑)

(๑๐) Robert Bierstedt, Eugene J. Meehan, Paul A. Samuelson, Modern Social Science, (New York : McGraw - Hill Book Company, 1964) pp.52-55.

(๑๑) Ibid., pp.65- 71.

เนื้อหาของวัฒนธรรมในกำหนดแนวทางใหม่บุคคลในสังคมปฏิบัติตาม การปฏิบัติตามจะช่วยให้เกิดความรู้สึกสะอึกสวายไม่ซัดเซิน เพราะในเมื่อเผชิญกับสภาพต่าง ๆ เป็นการยากที่จะคิดแบบแผนของการแสดงพฤติกรรมใดเองทุกอย่าง ดังนั้น การยึดถือบรรทัดฐานหรือระเบียบ กฎเกณฑ์ในสังคมเป็นหลักปฏิบัติจึงช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมใดอย่าง เหมาะสมตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ถ้าหากบุคคลไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่วัฒนธรรมกำหนดย่อมรู้สึกอึดอัด อาจถูกตอกทาน หรือเสียงของการถูกลงโทษจากสังคม ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าการควบคุมทางสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมธำรงรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ได้

005318

ในแต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่เนื้อหาของวัฒนธรรมในแต่ละสังคมนั้นแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ เชื้อชาติ กลุ่มชนในสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ในแต่ละสังคมจึงมีการกำหนดแบบแผนวัฒนธรรมของตนเอง วัฒนธรรมที่แตกต่างกันเป็นเพราะความคิดสร้างสรรค์ไม่เหมือนกัน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน มนุษย์ในสังคมจึงมีความคิด มีปัญหาในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน คนในเขตหนึ่งอาจคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาคความหนาวเย็นว่าจะทำอย่างไร ขณะที่อีกเขตหนึ่งคนอาจต้องดิ้นรนแก้ปัญหาหน้าท่วม หรือการขาดแคลนน้ำ ดังนั้น ในสังคมหนึ่ง ๆ จึงมีวัฒนธรรมของตนเองซึ่งแตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือ ภาษาพูด วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

แม้ว่าในสังคมหนึ่งจะมีวัฒนธรรมของตนเอง แต่หาเนื้อหาของวัฒนธรรมในสังคมเดียวกันหรือในประเทศเดียวกัน มีลักษณะผิดเพี้ยนกันออกไปตามท้องถิ่น ตามลักษณะกลุ่มชน ตามลักษณะของศาสนา และตามลักษณะของอาชีพ เช่น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมไทยที่คนไทยทุกคนยกย่องว่าดีเลิศ แต่หา วัฒนธรรมคนภาคเหนือกับคนภาคกลางแตกต่างกัน จะเห็นได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีการแต่งกายระบบความเชื่อแตกต่างกันออกไป พวกที่มีเชื้อสายมอญ จีน เขมร ลักษณะการแต่งกายประเพณีต่างกัน พวกคนที่มีอาชีพต่างกัน เช่น พ่อค้ากับข้าราชการ ความเห็น ที่ทัศนคติต่อปัญหาต่าง ๆ และการปฏิบัติตนย่อมไม่เหมือนกัน ลักษณะวัฒนธรรมที่แตกต่างกันดังกล่าว เรียกว่า วัฒนธรรมกลุ่มหรือวัฒนธรรมย่อย (subculture) ความสำคัญอยู่ที่ว่า วัฒนธรรมย่อยแตกต่างกันย่อมมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจก็คือว่า วัฒนธรรมย่อยมีเนื้อหาอะไร ซัดกับวัฒนธรรม

แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น หรือเป็นมรดกทางสังคม การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
 บทบาทที่แสดงยอมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันจำเป็นต้องแสวงหาเสถียรภาพส่วนบุคคลบาง
 นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้อธิบายว่า มนุษย์ในสังคมได้ทำสัญญาประชาคม ยอมมอบอำนาจ เสรีภาพบางส่วน
 ให้รัฐ ดังนั้นการใช้อำนาจบังคับในทางการเมืองการปกครองจึงเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งความสงบ
 สุขและความมั่นคงของสังคมหรือของรัฐ ในเรื่องนี้ Robert Dahl ได้อธิบายสนับสนุนว่า ระบบ
 การเมืองเป็นเรื่องของแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ การปกครอง
 การใช้อำนาจหน้าที่บังคับ (๑๓) แต่แบบแผนของความเชื่อและการปฏิบัติในการได้มาซึ่งอำนาจ ขอบเขต
 ของการใช้อำนาจปกครองบังคับและสิทธิและหน้าที่ของผู้นปกครองจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่จะต้อง
 ศึกษาถึงเนื้อหาที่มาของวัฒนธรรมการเมือง เพราะว่าสามารถแยกความแตกต่างของวัฒนธรรมการเมือง
 ออกจากวัฒนธรรมได้ แต่ทั้งสองก็มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด โดยเหตุที่วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดแบบ
 แผนการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของบุคคลในเรื่องทั่ว ๆ ไปและรวม
 ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องของทางการเมืองด้วย ดังนั้น วัฒนธรรมการเมืองจึงแสดงให้เห็นถึงลักษณะ วัฒนธรรม
 หรือสภาพความเป็นไปในสังคม อีกนัยหนึ่งวัฒนธรรมการเมืองก็คือ ลักษณะประจำชาตินั่นเอง

การใช้คำว่าวัฒนธรรมการเมืองในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ ช่วยให้สามารถนำเอาแนว
 ความคิดและวิธีการศึกษาของพวกนักมนุษยวิทยา นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยามาใช้อธิบายได้มาก เช่น
 ในเรื่องการอบรมทางสังคม การขัดกันทางวัฒนธรรม การรับและผสมผสานวัฒนธรรม (socialization,
 culture conflict, and acculturation) ระบบการเมืองที่เกิดขึ้นและเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
 ใด ๆ ย่อมสามารถนำเอาทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างสังคมมาใช้อธิบายได้ การนำเอาแนวความคิด
 เรื่องวัฒนธรรมมาใช้ อาจเป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะความหมายของวัฒนธรรมที่ใช้ในพวกนักมนุษยวิทยามี
 ความแตกต่างกัน แนวความคิดเรื่องวัฒนธรรมในทางรัฐศาสตร์ หมายถึงเฉพาะเรื่องการอบรมทางจิต
 หรือทางความคิดต่อเรื่องต่าง ๆ ในสังคม เมื่อพูดถึงวัฒนธรรมการเมืองจึงหมายถึง การอบรมประชาชน
 ให้มีความรู้สึก มีการยอมรับ และคาดหวังต่อระบบการเมืองนั้น ๆ (๑๔)

(๑๓)

Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi : Prentice - Hall of India (Private) Ltd, 1965) p. 6.

(๑๔)

Gabriel A. Almond, and Sidney Verba, The Civic Culture, (Princeton : University Press, 1963) pp. 13 - 14.

๒.๓ ความหมายของวัฒนธรรมการเมือง

ในปัจจุบันการศึกษารัฐศาสตร์มักพูดถึงระบบการเมืองแทนคำว่า รัฐบาล ประเทศ หรือรัฐ ซึ่งใช้กันแต่เดิม ทั้งนี้เพราะระบบการเมืองมีความหมายที่กว้างกว่า การศึกษาระบบการเมือง จึงไม่มุ่งศึกษาเฉพาะสถาบันทางการเมืองปกครอง อันได้แก่ สถาบันรัฐบาล สถาบันนิติบัญญัติ และสถาบันศาล แต่จะมุ่งศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ซึ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจบังคับ รวมถึงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทั้งหมด และสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในสังคมในวงเวลาหนึ่ง ๆ นั่นคือ วัฒนธรรมการเมือง วัฒนธรรมการเมืองจึงประกอบด้วยทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และประสบการณ์ของประชาชนในสังคม ทั้งหมด และยังรวมถึงแนวโน้มและแบบแผนทัศนคติ ความเชื่อของกลุ่มชนในประเทศซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมย่อย (๑๕)

อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมการเมือง คือระบบหรือแบบแผนทัศนคติของบุคคล และระบบ การอบรมเกี่ยวกับการเมืองของสมาชิกในระบบการเมือง วัฒนธรรมการเมืองเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม (Subjective Realm) แต่จะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง ระบบการอบรม เกี่ยวกับการเมืองประกอบด้วย ๑) Cognitive Orientations ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับประเด็นทาง การเมือง และความเชื่อทางการเมือง ๒) Affective Orientations หมายถึง ความรู้สึก ผูกพัน ความรู้สึกเกี่ยวข้อง ความรู้สึกเพิกเฉย และความรู้สึกอื่น ๆ ต่อเรื่องการเมือง ๓) Evaluative Orientations คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่อง ของการนำเอาค่านิยมมาตรฐานมาเป็นเครื่องตัดสินประเด็นทางการเมือง หรือเหตุการณ์ทางการเมือง (๑๖)

ในทำนองเดียวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมการเมืองอาจแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ประการที่ ๑ วัฒนธรรมการเมืองเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ (Idea) ของสมาชิกในสังคม ต่อระบบการเมือง เช่น ความนิยมชนชั้นการปกครองประชาธิปไตย การยกย่องสิทธิเสรีภาพ ความ เคารพเทิดทูนกัน ประการที่ ๒ วัฒนธรรมการเมืองเกี่ยวกับการกระทำ (norms) เป็นแบบแผน

(๑๕) Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics: A Developmental Approach, (Boston : Little, Brown and Company 1966) p.16-23
 (๑๖) Ibid., p. 50.

วิธีการปฏิบัติในทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การหาเสียง ไฮคปาร์ค การประท้วง การก่อความวุ่นวาย ฯลฯ ประการที่ ๓ วัฒนธรรมการเมืองเกี่ยวกับสิ่งประติษฐ์ (Materiel) เป็นสิ่งที่ระบบสังคมใดก็คตินั้น เช่น สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ทั้งนี้การศึกษาวรรณกรรมเมืองจึงต้องพิจารณาถึงระบบความคิด ความเชื่อและการกระทำของประชาชน ในระบบการเมืองว่ามีความเข้าใจ มีความเชื่อมั่น และสามารถแสดงพฤติกรรม หรือมีบทบาทที่มีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเท่าใด ในขณะที่เดียวกันต้องพิจารณาสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ว่ามีบทบาทอย่างไร สามารถให้ความรู้ประชาชน และเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้มากน้อยเพียงไร

๒.๘ หลักการหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตย

ประเทศประชาธิปไตยทั้งหลายอาจมีวัฒนธรรมการเมืองแตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งทำให้สถาบันทางการเมืองและพฤติกรรมการเมืองที่แสดงออกไม่เหมือนกันแต่ละประเทศประชาธิปไตยจะมีหลักการเหมือนกัน จะแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ไ้ระดับความสำคัญของหลักการบางอย่างมากกว่ากัน ซึ่งทำให้ - พฤติกรรมทางการเมืองต่างกันออกไป อาจารย์กมล สมวิเชียร ให้ความเห็นว่า "หัวใจการปกครองระบบประชาธิปไตยที่สำคัญ มี ๒ ประการ คือ ๑) ผู้ปกครองต้องได้รับความยินยอมของผูถูกปกครอง ๒) ผูถูกปกครองสามารถเปลี่ยนผู้ปกครองได้ตามวิถีทางแห่งกฎหมายหลักการดังกล่าวนี้จะใช้เป็นบรรทัดฐานวัดความเป็นประชาธิปไตยในรูปต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ" (๑๗) ในที่นี้อาจสรุปอุดมการณ์หรือสมมุติฐานของประชาธิปไตยได้ดังนี้ คือ (๑๘)

๑. ความมีเหตุผล หลักการเบื้องต้นของประชาธิปไตยถือว่ามนุษย์มีเหตุผลและสามารถนำเหตุผลมาใช้แก้ไขปัญหาและปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

(๑๗) กมล สมวิเชียร พัฒนาการเมืองไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๓) หน้า ๒๔ ผู้เขียนได้เพิ่มเติมในหนังสือ ประชาธิปไตยคืออะไร หน้า ๑๘ - ๒๐ ว่า สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชนจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง

(๑๘)

Rodee, Anderson and Christol, op.cit., pp. 96 - 104.

๒. คุณธรรม มนุษย์เป็นผู้ที่มีคุณธรรม คุณธรรมความดีงาม ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากเป็น
คุณธรรมนี้เองที่ช่วยให้นุชนับคัสตินปัญหาอย่างมีเหตุผล รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

๓. ความเท่าเทียมกัน มนุษย์อาจมีความสามารถ ความฉลาด ความแข็งแรง ต่างกัน
แต่มนุษย์ควรมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง ความเสมอภาคกันในการเลือกตั้ง ในโอกาสที่จะก้าวหน้า
เสมอภาคกันในทางกฎหมาย และควรมีเกียรติภูมิของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญมาก
และมีขอบเขตกว้างขวาง ความเสมอภาคยังครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชน ในการศึกษา การโฆษณา ความเสมอ
ภาคในการเข้ารับราชการ และความเท่าเทียมกันในการได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งคุ้มครอง
ครองสิทธิและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

๔. ความสามารถของคนในการที่จะก้าวหน้า เป็นความเชื่อความนิยมโอกาส มีแนวโน้ม
ในการปรับปรุงตัวเองให้มีความดีงามพร้อม ด้วยวิธีการอันสงบและมีกฎเกณฑ์

๕. ความต้องการปกครองตนเอง เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกี่ยวข้องกับประชาชน จะต้องนำ
ปัญหานั้นให้ประชาชนพิจารณาตัดสินโดยตรง หรือผ่านผู้แทนที่เลือกตั้งโดยฉันทกการตามมติข้างมาก

๖. เสรีภาพ ความปรารถนาเสรีภาพของบุคคลและของกลุ่มในสังคมเป็นสิ่งสำคัญมาก
เพราะเสรีภาพเป็นสิ่งที่ดีงาม เสรีภาพจะเปิดโอกาสให้มนุษย์มีการพัฒนาตัวเอง ดังนั้นเสรีภาพส่วนบุคคล
จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจตัดทอนลงไปได้ เสรีภาพหมายถึงอิสรภาพของบุคคลหรือของกลุ่มที่ปราศจากการบีบบังคับ
จากภายนอก โดยบุคคลหรือกลุ่ม หรือรัฐบาล หรือสังคม เสรีภาพในสังคมไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ที่สุด หมายความว่า
การมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะก่อให้เกิดอนาธิปไตย (anarchy) ซึ่งจะกระทบกระเทือนเสรีภาพของ
บุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้ที่อ่อนแอกว่า เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยจึงหมายถึงการมีเสรีภาพที่มีขอบเขตจำกัด
ซึ่งหมายถึงข้อจำกัดทางสังคม ซึ่งมีไว้เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความดีงามของสังคมตามเจตนารมณ์ของคน
ส่วนใหญ่ นอกจากนี้ เสรีภาพจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบของบุคคลและกลุ่มในสังคม

ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นผลมาจากปฏิริยาความไม่ตั้งใจ
การถูกบังคับ ถัดจากผู้ปกครองโดยเฉพาะในศาสนา การเก็บภาษี ประชาชนจึงได้ต่อสู้เพื่อเสรีภาพใน
การนับถือศาสนา และเสรีภาพในทางการเมืองโดยการมีผู้แทนของประชาชน เสรีภาพในศตวรรษที่ ๑๘

และ ๑๕ จึงหมายถึง การปราศจากการบังคับกดขี่จากรัฐเท่านั้น แต่ความต้องการของประชาชนได้เพิ่มขึ้น
มาเรื่อย ๆ เสรีภาพที่ประชาชนต้องการจึงได้มีการวิวัฒนาการและขยายขอบเขตกว้างขวาง เช่น เสรีภาพ
ทางการเมือง ศาสนา ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ขณะเดียวกันยังขยายถึงการโค่นล้มระบอบ
เสรีภาพ ที่จะปราศจากการแทรกแซงของผู้นำอำนาจมากกว่า

๒.๕ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย

ในปัจจุบันประชาธิปไตยได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายกันมากทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคม เช่น การเมืองประชาธิปไตย สังคมประชาธิปไตย เศรษฐกิจแบบประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกัน
มีการนำไปใช้ในหลายระดับ คือ ๑) ประชาธิปไตยในความหมายที่แคบ หมายถึงระบบการเมือง หรือรูป
แบบการปกครองประชาธิปไตย ๒) ประชาธิปไตยในความหมายที่กว้าง เป็นเรื่องของกิจกรรม สัมพันธภาพ
และความเกี่ยวข้องของระหว่างประชาชนด้วยกันในระดับต่าง ๆ เช่น ในระดับครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน (๑๘)
สิ่งที่ก่อให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับความหมายของประชาธิปไตย ได้แก่การที่ประเทศคอมมิวนิสต์ กล่าวอ้าง
ว่ามีการปกครองประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม (Democratic Socialism) ซึ่งเน้นความสำคัญของ
ชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้น ประเทศประชาธิปไตยจึงเรียกตัวเองว่า เสรีประชาธิปไตยเพื่อให้เห็นถึงความแตก
ต่าง

ความหมายของประชาธิปไตย ก็ออกจะชัดเจนในตัวเองแล้วว่า ประชาชนเป็นเจ้าของ
อำนาจอันสูงสุดซึ่งได้แก่ อำนาจในการปกครอง Aristotle กล่าวว่า "ในระบบประชาธิปไตยนั้น
อำนาจสูงสุดอยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด" (๒๐) ประธานาธิบดี ยอร์จ วอชิงตัน ได้นิยามการปกครอง
ประชาธิปไตยไว้ชัดเจนว่า เป็นการปกครอง (หรือรัฐบาล) โดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อ
ประชาชน Dahl ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า "ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชน
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาอย่างกว้างขวาง" (๒๑)

(๑๘) กมล สมวิเชียร ประชาธิปไตยคืออะไร วารสารการเมืองสำหรับประชาชน เล่มที่ ๑
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๖, หน้า ๑๑,๓๑

(๒๐) เรื่องเดียวกัน หน้า ๕

(๒๑) Robert A. Dahl, op.cit., p. 8.

จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นว่า การปกครองประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนอย่างมาก ในหนังสือ Webster Dictionary ให้ความหมายคำประชาธิปไตยไว้ ๒ ประการ คือ ๑) การปกครอง (รัฐบาล) โดยประชาชน ซึ่งปกครองโดยฉันทมติคนส่วนใหญ่ ๒) รูปแบบของรัฐบาลซึ่งประชาชนเป็นผู้ให้อำนาจและใช้อำนาจสูงสุดทั้งโดยตรง หรือโดยทางอ้อม อันได้แก่ ระบบตัวแทน นอกจากนี้ก็รัฐศาสตร์ยังถือว่าประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิต (way of life) ซึ่งเป็นเรื่องของอุดมการณ์ ทัศนคติ อันเป็นแนวทางในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม (๒๒)

การปกครองประชาธิปไตยในอดีต เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ชาวเอเธนส์ได้ดำเนินการปกครองกันเองโดยตรง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ชาวเอเธนส์จะมารวมประชุมปรึกษากัน แต่ประชาธิปไตยได้เลิกล้มไปเมื่อนครเอเธนส์พ่ายแก่รัฐสปาร์ตารัฐประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยระบบตัวแทนซึ่งอาจถือได้ว่า ประชาธิปไตยได้เริ่มขึ้นอีกครั้งเมื่อพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ออกกฎหมาย The Petition of Rights ในปี ๑๖๒๘ ซึ่งยอมรับหลักการว่า การเก็บภาษีเพิ่มเติมต้องได้รับความยินยอมจากราชผู้ (รัฐสภา) ดูเหมือนเป็นที่ยอมรับกันว่า ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นแม่ของประชาธิปไตยในปัจจุบัน ประชาธิปไตยในอังกฤษเป็นผลของการต่อสู้ของสังคายนาราชผู้จากพระมหากษัตริย์และสภาขุนนางเป็นเวลาหลายร้อยปี วัฒนธรรมการเมือง ประชาธิปไตยอังกฤษสามารถพัฒนาการปฏิวัติและจารีตนิยม (Traditionalism) มาสู่การทำให้ทันสมัย (modernization) (๒๓) ได้สำเร็จโดยไม่ทำลายสถาบันกษัตริย์และขุนนางที่มีอยู่ ประชาธิปไตยของอังกฤษมีลักษณะต่างจากของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาได้พัฒนาประชาธิปไตยมาจากการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของชาวอาณานิคมต่อการปกครองของอังกฤษ คำประกาศอิสรภาพที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของความปรารถนาในการธำรงรักษาสีทธิ

(๒๒) Rodee, Anderson and Christol, op.cit., p. 93.
 William Ebenstein, Today's Isms, (N.J. : Prentice - Hall, Inc., 1964) p. 133. โปรดดูเพิ่มเติมใน กระมล ทองธรรมชาติ การเมืองและการปกครอง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๓) หน้า ๗๖
 (๒๓) Almond and Verba, Op.cit., p. 7.

เสรีภาพของชาวอาณานิคมซึ่งส่วนใหญ่อพยพหนีความกดขี่ทางการเมือง ศาสนาจากยุโรป คนอเมริกัน จึงถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นการปฏิวัติฝรั่งเศส ปี ค.ศ. ๑๗๘๙ อาจถือได้ว่าเป็นผล มาจากการปฏิวัติในอเมริกา ปี ค.ศ. ๑๗๗๖ และเป็นจุดเริ่มสำคัญในการเผยแพร่แนวความคิดประชาธิปไตย ไปทั่วยุโรป คำขวัญของพวกเขาปฏิวัติเรื่องเสรีภาพ ภราดรภาพ และเสมอภาค มีผลต่อการเมือง การปกครอง ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในเวลาต่อมา ทั้งการปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศสเป็นแนวทางและหลักการ ให้เกิดการต่อสู้เรียกร้อง คาคหวังที่จะได้มีการปกครองประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญก็คือ การเกิดแนวความคิด ความเชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิเสรีภาพและมีส่วนในการปกครองตนเอง ทั้งนี้เป็น ผลสืบเนื่องมาจากความไม่พึงพอใจระบบการเมืองแบบเก่า (reaction or antithesis) ซึ่งมีลักษณะเผด็จการ

แนวอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส จะปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ทว่าระบบ การเมืองของทั้งสามประเทศมีความแตกต่างกันมาก เช่น อังกฤษมีพระราชินีเป็นประมุข การปกครอง ระบบรัฐสภา มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ไม่แบ่งแยกอำนาจบริหารกับนิติบัญญัติออกจากกัน ส่วนของสหรัฐอเมริกา มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารโดยมาจากการเลือกตั้ง มีการแบ่งแยกอำนาจบริหารกับนิติบัญญัติออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด และมีการวางดุลย์อำนาจ สำหรับ ประเทศฝรั่งเศส การปกครอง เปลี่ยนไปมาระหว่างระบบกษัตริย์และระบบสาธารณรัฐหลายครั้ง การที่ ประเทศประชาธิปไตยมีระบบการเมือง การปกครองแตกต่างกัน เนื่องจากมีสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และระบบความเชื่อที่ต่างกัน จึงมีการวิวัฒนาการการปกครองประชาธิปไตยหรือ วัฒนธรรมการเมืองไม่เหมือนกัน ดังนั้น การศึกษาประชาธิปไตยจึงไม่อาจพิจารณาจากรูปแบบสถาบันการเมือง อย่างเดียว เช่น โชเวียตมีประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และรัฐสภา แต่ก็ไม่นับว่าเป็นประชาธิปไตย การจะพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จึงต้องพิจารณาที่มา บทบาท และหน้าที่สถาบัน การเมือง และรวมถึงวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งครอบคลุมถึงทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ประสพการณ์ ของประชาชน และสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในสังคม ว่าสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยหรือไม่ ระบบ ความเชื่อนี้จะมีผลต่อสถาบันและบทบาทของสถาบัน กล่าวคือ ความเชื่อจะเป็นเครื่องกำหนดค่านิยม และค่านิยมจะเป็นเครื่องกำหนดให้สถาบันแสดงบทบาทในแนวทางประชาธิปไตย (๒๔)

(๒๔)

Rodee, Anderson and Christol, *op.cit.*, p. 95.

แต่โดยที่ระบบความคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมในแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน ดังนั้น
 อุดมการณ์ประชาธิปไตยในแต่ละประเทศนำไปสู่ความ จึงให้นำหนักความสำคัญต่างกันซึ่งยังผลให้แนว
 ทางปฏิบัติในรายละเอียดต่างกันออกไป โดยเฉพาะประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศมี
 เอกลักษณ์ของตนเอง สถาบันทางการเมืองในแต่ละประเทศย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้น วัฒนธรรมการเมือง
 ประชาธิปไตยในแต่ละประเทศจึงต่างกันออกไป แต่จะมีลักษณะสอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย เช่น
 ทักษะ ค่านิยมของสังคม ต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนจะต้องมีโอกาสใน
 การปกครองตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงปกครองใดก็ตามต้องการภายในขอบเขตของกฎหมาย สถาบันทาง
 การเมืองจะต้องทำหน้าที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับประชาธิปไตยประการหนึ่งก็คือ ประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นอุดมการณ์
 ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในการปกครองตนเอง อุดมการณ์ประชาธิปไตยนี้เองที่นำมาซึ่งรูปแบบการ
 ปกครองหรือสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ แม้ว่าในข้อเท็จจริงแล้ว ประชาชนทุกคนไม่อาจปกครอง
 ตนเองได้ ไม่อาจมีเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ เพราะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การศึกษาไม่เท่ากัน การเมืองจึง
 อยู่ภายใต้ข้อพิพาทของกลุ่มคนชนชั้นผู้นำ หรือชนชั้นกลางซึ่งมีการศึกษาสูง มีความร่ำรวย แต่การปกครอง
 ประชาธิปไตยก็ช่วยให้นุชนวัยได้รับสิทธิเสรีภาพไม่น้อย และที่สำคัญคือ อาจทำให้ข้อเท็จจริงเข้าไปใกล้
 อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้มากที่สุด

๒.๖ ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย

Almond and Verba ได้จำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๒๘)

- ๑) Parochial Political Culture หมายถึง วัฒนธรรมการเมืองของสังคมที่ยังล้าหลัง
 คนส่วนใหญ่ไม่สนใจเรื่องการทำมาหากิน ประชาชนไม่ได้มีการคาดหวังจากระบบการเมือง การปกครองมี
 ลักษณะเป็นเรื่องของเผ่าชน ปกครองกันอย่างง่าย ๆ ไม่มีการกำหนดบทบาทโดยเฉพาะ หรือไม่มีการ
 ยอมรับกำหนดกฎเกณฑ์ทางการเมืองจากส่วนกลาง ซึ่งพบเห็นได้จากหมู่บ้านที่ห่างไกลจากความเจริญ
- ๒) The Subject Political Culture เป็นวัฒนธรรมการเมืองซึ่งประชาชนได้รับการ -

(๒๘)

อบรมให้ยอมรับอำนาจรัฐบาล รุ่งหน้าที บทบาททางการเมือง กฎเกณฑ์ทางการเมือง แต่บทบาทของ
 ประชาชนคนช่างจะเฉยไม่สนใจทางการเมือง หรือยังขาดความสำนึกทางการเมือง ๓) The
 Participant Political Culture เป็นวัฒนธรรมการเมืองซึ่งประชาชนได้รับการอบรมทาง
 การเมืองให้พอใจหรือไม่พอใจระบบการเมือง แต่ประชาชนจะรู้อะไรทางการเมือง การปกครองอย่างใดและ
 สามารถแสดงบทบาทอย่างแข็งขัน และมีความสำนึกทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมการเมืองทั้ง ๓ ประการ
 จะพบเห็นได้ในทุกระบบการเมือง บางระบบการเมืองอาจมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองผสมระหว่าง
 Parochial - Subject หรือระหว่าง Parochial - Participant แต่วัฒนธรรมการเมือง
ประชาธิปไตยจะเป็นลักษณะ Participant

จากการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย ๕ ประเทศ มี
 สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก พบว่า ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถ
 ปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างมีเสถียรภาพและมั่นคง วัฒนธรรมการเมืองประเทศทั้งสองมีลักษณะ
 Participant มากกว่าประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมั่นในตัวเองในการ
 เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสนใจและคาดหวังต่อระบบการเมือง และมีแนวโน้มแสดงการต่อต้าน
 สิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือคัดค้านในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย ประชาชนจะมีอุดมการณ์และแสดงพฤติกรรมทางการเมืองใน
 ลักษณะ rationality-activist หมายถึง ประชาชนจะมีความรอบรู้ ความเชื่อมั่น โดยเฉพาะการ
 ใช้เหตุผลในการพิจารณาคำเนิการต่าง ๆ และแสดงบทบาททางการเมืองอย่างแข็งขันตามความเห็นของ
 ตน ส่วนในประเทศที่ประชาธิปไตยไม่มั่นคง หรือเป็นเผด็จการ ประชาชนจะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มี
 ลักษณะการยอมจำนนต่ออำนาจบังคับ ไม่ค่อยสนใจการเมือง ดังนั้น อาจจะสรุปลักษณะของระบบความเชื่อ
 และพฤติกรรมของวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยได้ว่า นอกเหนือจากที่สังคมนั้นจะให้ความสำคัญของอุดม
 การณ์ประชาธิปไตยที่เน้นในเรื่อง เสรีภาพ ความเสมอภาค ดังที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนในสังคมนั้นส่วนใหญ่
 จะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการต่อไปนี้ คือ

๑. Political Involvement or Political Responsibility หมายถึง
 ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมของทางการเมือง มีส่วนได้เสียหรือถูกกระทบกระเทือนจากการเมือง เป็น
 ความรู้สึกผูกพันที่จะต้องเกี่ยวข้องหรือได้มีส่วนร่วม หรือต้องรับผิดชอบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สิ่งที่เขา

เกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ความศรัทธาต่อระบบการเมือง (Political Trust) หมายความว่า ประชาชนจะต้องการมีความเชื่อมั่น ชนชมต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ ในทางตรงข้าม ความไม่พึงพอใจระบบการเมืองที่เป็นอยู่ เช่น ไม่พอใจผู้นำ ไม่ไว้วางใจสมาชิกรัฐสภา ความคิดที่ว่าการคอร์รัปชันในวงราชการ ประสิทธิภาพที่ต่ำที่ได้รับจากระบบเจาชนมลนายของระบบราชการที่ทำตัวเป็นนายประชาชน รัฐบาลบริหารงานล่าช้า ไม่มีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่นำมาซึ่งความรู้สึกไม่ไว้วางใจระบบการเมือง หรือไม่ศรัทธาต่อระบบการเมือง (Political Distrust) ผลที่ตามมาคือ ประชาชนไม่อยากจะเข้าร่วมทางการเมือง เห็นอหยาตสภาที่เป็นอยู่ และไม่สนับสนุนให้เกิดพลังทางการเมือง (๒๖) ในท้ายที่สุดย่อมนำไปสู่ความรู้สึกแปลกแยก หรือการแยกตัวจากระบบการเมือง (alienate or apathy) กล่าวคือ ประชาชนจะมีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทางการเมือง หรือไม่สนใจทางการเมือง หรือหนีการเมือง

ในหนังสือเห็นว่า ภาพพจน์ "image" ที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง มีความสำคัญมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง สภาพการเมืองที่สับสนวุ่นวายจะทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย และไม่อยากจะเข้าร่วมทางการเมือง ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารทางการเมือง จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจจะสร้างภาพพจน์ทางการเมืองในคนในได้ และไม่ศรัทธาต่อระบบการเมือง

๒. Political Efficacy or Political Competence เป็นเรื่องความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถของตน ในการมีบทบาททางการเมือง (ability to influence) (๒๗) และสามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมายความว่า เมื่อประชาชนมีความรู้สึกเกี่ยวกับทางการเมืองแล้ว ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นว่าตนเองมีบทบาทที่มีอิทธิพล มีความสามารถแสดงบทบาทต่อระบบการเมือง เช่น เชื่อว่าตนเองสามารถดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับประโยชน์ของตนเองได้ โดยผ่านตัวแทน คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล ฯลฯ หรือเชื่อว่าตนเองสามารถมีส่วนในการแก้ไขกฎหมายที่ไม่

(๒๖) โปรดดู William A. Gamson, "Political Trust and Its Ramifications", Abcarian and Soule (eds), Social Psychology and Political Behavior: Problems and Prospects, (Columbus : Charles E. Merrill Publishing Company, 1971) pp. 41 - 46.

(๒๗) Loc.cit.

เป็นธรรมเนียม เรียบรองสิ่งที่ถูกต้องของยุติธรรม และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ ลักษณะอันตรงข้ามกับความรู้สึก
ท้อแท้หรือความคิดที่ยอมรับชะตากรรม Fatalism เช่น ข้าราชการมีความรู้สึกนึกคิดที่ไม้อาจแก้ปัญหา
ต่าง ๆ ได้ และมักหาทางออกโดยอ้างว่า กำลังคนไม่พอ ระเบียบวางไวเช่นนั้น แต่ไม่คำนึงถึงว่าจะต้อง
ปรับปรุงระเบียบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ปรับปรุงความสามารถของคนให้สูงขึ้นซึ่งสามารถกระทำได้ หรือประชาชน
รู้ว่าไม่อาจไขกำลังต่อต้านการปฏิวัติรัฐประหารได้ เพราะอำนาจออกจากปากกระบอกปืน

๓. Political Participation การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าโดยทางตรงทางอ้อม
อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับ
ทางการเมือง และรวมถึงการเลือกตั้ง การไปฟังการหาเสียง การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้
ประชาชนเกิดความฉลาด มีความเข้าใจการเมืองมากขึ้น เกิดความเคยชินและสามารถแสดงบทบาททางการเมือง
เมืองได้อย่างถูกต้อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญมาก แมว่าประชาชนจะมีระดับการศึกษาอัน
สูงต่ำ หากมีส่วนร่วมทางการเมืองบ่อย ๆ โดยได้รับความรู้ทางการเมืองอย่างถูกต้อง ย่อมส่งผลให้ประ
ชาชนเกิดความรอบรู้ มีประสบการณ์ และจะแสดงบทบาทได้อย่างถูกต้อง การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทาง
การเมืองจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางการเมืองหลายประการ และต้องอาศัยเวลาอย่างมาก การแก้ไขปัญห
หรือประเด็นทางการเมือง จะทำให้ประชาชนมีความชำนาญ และแสดงบทบาทที่ส่งผลต่อระบบการเมืองได้

วัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผล
มาจากการวิวัฒนาการ มีการปฏิรูป เปลี่ยนแปลงแก้ไข ตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย จนกระทั่งหลักการ สถาบัน
ทางการเมือง และแบบแผนการปฏิบัติต่าง ๆ เป็นที่ตกลงและยอมรับกัน เช่น การเข้ามามีอำนาจทางการเมือง
โดยการเลือกตั้ง การออกจากตำแหน่งตามวาระ แต่เมื่อประเทศกำลังพัฒนานำเอารูปแบบและหลักการประ
ชาธิปไตยไปใช้บ้าง ประชาธิปไตยในประเทศเหล่านั้นไม่อาจมีเสถียรภาพและราบรื่น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรม
การเมืองแบบเก่า ๆ ยังมีอิทธิพลอยู่มาก ทำให้ไม่สามารถรับเอาประชาธิปไตยไปใช้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้
ปัญหาสำคัญของประเทศกำลังพัฒนาคือ สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ไม่อำนวย ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ไ้
รับการศึกษ หรือได้รับการศึกษาชั้นต่ำ ยากจน และยังถูกแทรกแซง คุกคามจากมหาอำนาจ บางประเทศมี
ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาจึงอยู่ได้ไม่นาน

Lipset โลกศึกษาโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในประเทศต่าง ๆ เปรียบเทียบกันได้ให้ความเห็นว่า ประชาธิปไตยจะมีเสถียรภาพได้ในประเทศที่มีพื้นฐานดังนี้ คือ (๒๘) ๑) ระบบสังคมเปิด (open class system) ๒) เศรษฐกิจมั่งคั่ง (economic wealth) ๓) ความนิยมความเท่าเทียมกัน (equalitarian value system) ๔) เศรษฐกิจถือแบบเสรีหรือทุนนิยม (capitalist economy) ๕) การศึกษาสูง (literacy) ๖) การมีส่วนร่วมในองค์กรหรือสมาคมจำนวนมาก (high participation in voluntary organizations) จะเห็นได้ว่าประเทศกำลังพัฒนายังขาดพื้นฐานที่สำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างมาก เช่น ประชาชนยากจน ขาดการศึกษา ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในองค์กรหรือสมาคมใด ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้เป็นการยากที่จะสร้างสรรค์ประชาธิปไตยขึ้น โดยเฉพาะความเคยชินกับวัฒนธรรมการเมืองแบบเผด็จการ ทำให้ผู้นำทหารยึดอำนาจการปกครองและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนใดคนหนึ่งเคยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่จัดให้มีการเลือกตั้ง วิจารณ์เสรีภาพในการพูด การตีพิมพ์

Lipset ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมั่นคงจะมีลักษณะสหสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างการพัฒนาเมืองในชนบท (Urbanization) ระดับการศึกษา (literacy) การมีส่วนร่วมในสื่อมวลชน (Media Participation) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) (๒๙) หมายความว่า ประเทศประชาธิปไตยที่มั่นคงจะมีลักษณะ ๔ อย่างที่กล่าวมา เมื่อมีการพัฒนาเมืองในชนบทให้เจริญขึ้น จะไปเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาคีขึ้น และจะนำประชาชนให้มีส่วนร่วมในสื่อมวลชนและส่วนรวมทางการเมืองต่อไป ในขณะที่เดียวกันรายได้ของประชาชนและความเป็นอยู่ของประชาชนจะดีขึ้นด้วย (มีชนชั้นกลางเพิ่มมากขึ้น) อย่างไรก็ตามระดับการศึกษาของประเทศสูงอาจจะไม่นำมาซึ่งการปกครองประชาธิปไตยที่มั่นคงเสมอไป เช่น ในฝรั่งเศส ประชาชนมีระดับการศึกษาสูง แต่การศึกษาสูง ๆ นำมาซึ่งความคิดที่ต่อต้าน หรือไม่เห็นด้วยกับประชาธิปไตย ทั้งนี้ประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมการเมืองในอดีตมีผลอย่างมากต่อการแตกแยก ความคิดออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กษัตริย์นิยม สาธารณรัฐ และฟาสานานิยม โดยเฉพาะการเน้นเรื่องเสรีภาพอย่างมาก ทำให้ความคิดของคนฝรั่งเศสแตกต่างกันมาก นอกจากนี้ในประเทศโซเวียต ระดับการศึกษาของประชาชนสูงเพิ่มมากขึ้น แต่ระบบการศึกษามีนโยบายเน้นหนักให้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ระดับการศึกษาจะต้องตามมากด้วยระบบสังคมเปิด แต่โดยทั่วไปแล้ว ในสังคมที่ประชาชนมีระดับการศึกษาสูงย่อมนำมาซึ่งการปกครองประชาธิปไตยที่มั่นคงมากกว่าสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการศึกษา

(๒๘) Seymour Martin Lipset, Political Man (London: William Heinemann Ltd., 1971) p. 74.
 (๒๙) Ibid., p. 58.

การที่ประเทศกำลังพัฒนานำการปกครองประชาธิปไตยมาใช้ในขณะที่สภาพพื้นฐานทาง
 สังคมเศรษฐกิจ การเมืองยังไม่พร้อม การนำเอาประชาธิปไตยมาใช้ส่วนใหญ่จึงนำเอารูปแบบสถาบัน
 ทางการเมืองมา เช่น สถาบันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี พรรคการเมือง ความเคยชินกับวัฒนธรรมการเมือง
 เก่า ๆ จึงทำให้สถาบันต่าง ๆ ไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ตามแบบอย่างของตะวันตก
 แต่จะเปลี่ยนรูปไป หรือจะเกิดการขัดกันในการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบัน
 ทางการเมืองต่าง ๆ ไม่อาจทำหน้าที่แก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมได้ ผลที่ตามมาก็คือ ความ
 วุ่นวายทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติ รัฐประหาร ในทัศนะของ Huntington เห็นว่า
 ความวุ่นวายของระบบการเมืองเป็นเพราะไม่มีการยอมรับหน้าที่ กฎเกณฑ์ และบทบาทของสถาบันทาง
 การเมือง (institutionalization) ถ้าหากมีการยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ยอมรับและดำเนินบทบาท
 ทางการเมืองตามสถาบัน ยอมรับความสงบเรียบร้อยทางการเมือง เพราะการเปลี่ยนแปลง —
 รัฐบาล รัฐสภาเป็นไปตามกระบวนการที่กำหนดไว้ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การใดมาซึ่งค่านิยมหรือ
 ระบบความเชื่อทางการเมืองของบุคคลแตกต่างกัน เกิดขัดแย้งกันขึ้น หมายความว่ามีการรับวัฒนธรรม
 การเมืองอันใหม่เข้ามา ทำให้เกิดการขัดกันทางวัฒนธรรมทางการเมือง ผลก็คือ การแสดงบทบาทขัดกัน
 และเกิดความวุ่นวายทางการเมือง ลักษณะไร้เสถียรภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นระยะหนึ่งจนกว่าจะมีการ
 ปรับวัฒนธรรมการเมืองให้เข้ากัน หรือให้คนในสังคมยอมรับกฎเกณฑ์อันเดียวกัน หรือกฎเกณฑ์ที่คล้ายคลึง
 กัน กระบวนการอบรมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณา เช่นในประเทศรัสเซีย จีนคอมมิวนิสต์ มีการ
 ควบคุมการอบรมทางการเมือง เช่น การสอนในโรงเรียน ควบคุมสื่อมวลชน ผลก็คือ ประชาชนส่วน
 ใหญ่อยู่กลางสมองใหม่ความคิดคล้ายกัน คือนิยมลัทธิมาร์ก-เลนิน หรือเชอคิมอฟแดงของเม่า เชง กังนั้
 เสถียรภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้นจึงกล่าวได้ว่ามาจากการที่เงินและโซเวียตมี Institutionalization
 คือมีสถาบันที่สามารถจัดระเบียบทางสังคมได้ แต่กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเข้าอำนาจทางการเมืองและการ
 ออกจากตำแหน่งทางการเมืองยังไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน ซึ่งอาจนำมาซึ่งการขาดเสถียรภาพทางการเมือง
 ได้ และการเมืองของประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งสองก็ให้เห็นถึงลักษณะวัฒนธรรมการเมืองซึ่งเป็นเอกลักษณ์
 ของตนเอง เช่น ลักษณะชาตินิยม อำนาจนิยม และบุคคลลัทธิของผู้นำ

๒.๗ วัฒนธรรมการเมืองไทย

วัฒนธรรมการเมืองมีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) และมีขอบเขตกว้างขวาง การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมจึงมีความยากลำบากอยู่มาก ผู้ศึกษาแต่ละคนอาจมองปัญหา หรืออธิบายเหตุการณ์อย่างเดียวกันแตกต่างกัน หรือใช้ทฤษฎีในการอธิบายต่างกัน ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทยอาจอธิบายได้ในหลายลักษณะและแตกต่างกัน การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทยเท่านั้น และมีอีกหลายส่วนที่ไม่อาจศึกษารอบคอบได้ทั้งหมด

สำหรับประเทศไทยจัดว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา แต่เดิมมาประเทศไทยมีวัฒนธรรมการเมืองเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง คือการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อมาได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการเมืองจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะแนวความคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ และยังได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกอยู่เรื่อย ๆ วัฒนธรรมการเมืองไทยในปัจจุบันจึงมีลักษณะผสมระหว่างวัฒนธรรมการเมืองของไทยแท้ ๆ ในอดีตกับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย ซึ่งวัฒนธรรมการเมืองของไทยดั้งเดิมยังมีอิทธิพลแรงอยู่มาก ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยยังมีความวุ่นวายทางการเมืองเกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ โดยเฉพาะการปฏิวัติ รัฐประหาร ในอดีต การศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทยจึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทยในอดีตหรือมรดกทางการเมือง ศึกษาโครงสร้างของสังคมไทย ค่านิยมระบบความเชื่อและศาสนามีลักษณะอย่างไร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของไทยอย่างไร ลักษณะดังกล่าวขัดแย้งหรือส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องศึกษาวิวัฒนาการทางการเมืองของไทยด้วยจึงจะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมการเมืองไทยได้ดี สำหรับในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาถึงมรดกทางการเมือง โครงสร้างของสังคมไทยเป็นสำคัญ และไม่พิจารณาถึงวิวัฒนาการทางการเมืองไทยมากนัก ซึ่งคาดว่าจะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมการเมืองไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะระบบความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมืองของไทยได้อย่างเพียงพอ

การศึกษาวรรณกรรมการเมืองไทยมีลักษณะสำคัญที่นำพิจารณาคำนี้ คือ

- ๒.๗.๑ โครงสร้างของสังคม
- ๒.๗.๒ พุทธศาสนากับระบบความเชื่อ
- ๒.๗.๓ มรดกทางการเมือง
- ๒.๗.๔ พัฒนาการเมืองไทย

๒.๗.๑ โครงสร้างทางสังคม ในการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองไทยจำเป็นต้องพิจารณาลักษณะสำคัญของโครงสร้างสังคมไทย ซึ่งจะทำให้เข้าใจกระบวนการและพฤติกรรมทางการเมืองไทยได้ดียิ่งขึ้น สิ่งที่น่าพิจารณา คือ

(๑) ลักษณะสังคมเกษตร สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร คนไทยส่วนใหญ่ประมาณ ๘๐ % ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก ดังนั้น คนไทยกว่า ๘๐ % จึงอาศัยอยู่ในชนบท คนไทยอีก ๑๐ % จึงประกอบอาชีพการให้บริการในเมือง มีเพียงส่วนน้อยที่ทำอุตสาหกรรม ลักษณะสังคมเกษตรทำให้เกิดความเฉื่อย (Inert or passive) คนไทยจึงขาดความกระตือรือร้น พอใจกับความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ทั้งนี้ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ คนไทยไม่ต้องการอะไรมากในเมื่อในนามีปลา ในนามีข้าว สภาพเช่นนี้บังคับให้คนไทยทำการผลิตให้เพียงพอแก่การดำรงชีพ และสภาพไม่เอื้ออำนวยต่ออาชีพค้าขาย เพราะมีชาวตลาดอาหารพร้อมบริบูรณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติจึงนำมาซึ่งความเฉื่อยชา โดยเฉพาะการไม่คุ้นเคยกับการปรับตัวและการต่อสู้กับสภาพธรรมชาติ

โดยปกติการเกษตรกรรมต้องใช้เวลาที่เพาะปลูกกว้างขวาง เมื่อประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ความเจริญด้านคมนาคมยังน้อยมาก เกษตรกรของไทยจึงถูกตัดขาดจากโลกภายนอก โอกาสของเกษตรกรในการเรียนรู้เทคนิควิทยาการมีน้อย โดยเฉพาะในเรื่องการเมืองการปกครอง ประกอบกับการพัฒนากระบวนการปกครองท้องถิ่นยังไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร การปกครองประชาธิปไตยจึงยังห่างไกลจากประชาชนอย่างมาก เกษตรกรไทยจึงมีลักษณะอนุรักษ์นิยม ต้องการรักษาสถานะภาพเดิม ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยจะเป็นประชาธิปไตยไม่ได้เลย แต่การทำให้คนไทยซึ่งมีลักษณะเฉื่อยมีความสามารถปรับตัวคำ รุ้จักและเข้าใจการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้งและมีพลัง นี้เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง

สิ่งที่ควบคู่มากับสังคมเกษตร คือความยากจน โดยเฉพาะการเกษตรต้องอาศัยสภาพธรรมชาติเป็นหลัก รายได้ของเกษตรกรจึงไม่มั่นคงและไม่แน่นอน แม้อาชีพจะอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต แต่เกษตรกรไทยส่วนใหญ่ก็ค่อนข้างยากจน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับคนในเมือง ความยากจนนี้ทำให้โอกาสในการศึกษาของคนในชนบทมีน้อย เกษตรกรอาจไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาทุกคน แต่การขยายระบบการศึกษาทำให้ได้ไม่ทั่วถึง ระดับการศึกษาของคนในชนบทจึงค่อนข้างต่ำ

ดังนั้น สภาพความยากจน อนุรักษ์นิยม ความเฉื่อยทางการเมืองจึงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป การปฏิรูป
ระบบการศึกษา (โครงสร้าง ระบบการบริหาร และเนื้อหา) และโอกาสในการศึกษา จึงเป็นความหวัง
ในการจะทำให้สังคมไทยไปสู่ระบบการปกครองประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ

(๒) ลักษณะวัฒนธรรมผสมและองค์ประกอบของเชื้อชาติ ลักษณะพิเศษของสังคมไทย

ก็คือ การรับวัฒนธรรมของต่างชาติ และนำมาดัดแปลงให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ของคนไทย โลกฉาว
แลวว่า คนไทยมีลักษณะเชิงผลเลิศ (pragmatic) เมื่อเห็นว่าอะไรเป็นประโยชน์ก็จะรับไว้ทันที
ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในอดีตไทยเราไม่มีลักษณะที่เป็นของตนเอง ประวัติศาสตร์ชาติไทยเต็มไปด้วยการ
รับวัฒนธรรมของต่างชาติเสียทั้งหมด ในระยะแรก ๆ ไทยได้รับวัฒนธรรมของจีนและอินเดีย
(Indo-Chinese Culture) จะเห็นได้จากศิลปะ วัฒนธรรม และระบบความเชื่อ เช่น ตัวอักษรไทย
ก็ดัดแปลงจากอักษรขอม คำไทยก็รับมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ระบบการปกครองก็รับจากเขมร รูปแบบ
ขนบธรรมเนียมประเพณีก็ได้รับจากจีนอยู่มาก โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ ๓ ในปัจจุบันอิทธิพลวัฒนธรรมของ
จีนและอินเดียกำลังเผชิญกับการแข่งขันจากวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยได้รับค่านิยม ศิลปะ ความเชื่อจาก
ตะวันตกไว้มาก และนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทย เช่น ในเรื่องภาษาพูด ความเป็นอยู่ การ
แต่งกาย ดังนั้น สังคมไทยจึงมีลักษณะวัฒนธรรมผสม

สิ่งที่มีความสำคัญต่อลักษณะวัฒนธรรมผสมของไทย ก็คือ องค์ประกอบของชนชาติ
ในสังคมไทย โครงสร้างสังคมไทยค่อนข้างมีความมั่นคงมากกว่าชาติอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
กล่าวคือ สังคมไทยมีคนเชื้อชาติไทยมากกว่าคนชาติอื่น ๆ (one single dominant race)
นับถือพุทธศาสนามากกว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ความขัดแย้งในเรื่อง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาพูดจึงไม่มี
อย่างเช่นในมาเลเซีย อินเดีย ปากีสถาน แต่เมื่อพิจารณาโครงสร้างสังคมไทยให้ลึกซึ้ง จะพบว่ายังมี
จุดอ่อนของโครงสร้างทางสังคมอยู่มาก ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมีคนต่างด้าวอาศัยอยู่มาก เช่น ชาวจีน
อินเดีย มลายู เขมร ชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะชาวเขาและกองพลที่ ๕๓ ได้เป็นปัญหาสำคัญต่อความมั่ง
คั่งของชาติ บุคคลต่างด้าวเหล่านี้มีเชื้อชาติ ภาษา ระบบความคิด ความเชื่อ และประเพณี ปฏิบัติที่แตกต่าง
ต่างกับคนไทย และขาดความรู้สึกรักชาติ ไม่เป็นคนไทย บุคคลเหล่านี้จึงอาจเป็นอันตราย หรือทำให้
โครงสร้างของสังคมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต้องเสื่อมคลายลง

สิ่งที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับคนต่างดาว คือ ชาวจีน สังคมไทยมีชาวจีนอาศัยอยู่มากกว่าชาติอื่น ๆ รวมกัน จากสำมะโนประชากรปี ๒๕๐๓ มีชาวจีนต่างดาวในประเทศไทย ๘๐๘,๕๐๘ คน และมีผู้ประมาณว่า เมื่อรวมชาวจีนต่างดาวและชาวจีนโดยวัฒนธรรม (Cultural Chinese คือลูกหลานจีนที่เกิดในประเทศไทย) มีกว่า ๓ ล้านคน (๓๐) การที่คนจีนมากดูเหมือนเป็นเพราะว่าประเทศไทยมีการค้าขายติดต่อกับจีนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และในรัชกาลที่ ๓ มีการติดต่อกับจีนอย่างมาก ประเทศไทยก็ได้มีการกีดกันคนจีนอพยพ คนจีนจึงอพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยอย่างมากทุกจังหวัด จนกระทั่งในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ จึงได้ลิดโลวตาคนเขาเมืองของชาวจีนลงจากเดิมปีละ ๑๐,๐๐๐ คน เหลือเพียงปีละ ๒๐๐ คน เท่ากับโลวตาคนชาติอื่น ๆ (๓๑)

ชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพธุรกิจ ทำการค้าขาย ทำให้มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของไทยอย่างมาก ชาวจีนเหล่านี้มีอำนาจทางการเงิน การธนาคาร ซึ่งอาจรวมกันคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ สิ่งที่เป็นปัญหาก็คือ ชาวจีนมีวัฒนธรรม ขนบประเพณี ภาษา ความเชื่อที่แตกต่างจากของไทย คนจีนจึงมีความรู้สึกไม่เป็นคนไทย คนจีนมีแนวความคิดที่จะแต่งงานในหมู่มนุษย์ด้วยกัน พยายามชำระรักษาขนบประเพณีภาษาพูดของตนไว้ แมว่ารัฐบาลไทยจะพยายามในนโยบายกลืนชาติ ยอมรับลูกหลานจีนที่เกิดในไทยให้เป็นคนไทย มีสัญชาติไทย โดยรัชกาลที่ ๖ ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติฉบับแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ และประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๖๑ เพื่อให้ทางการสามารถควบคุมโรงเรียนจีนได้ แต่ความรู้สึกเป็นคนจีนยังไม่หมดไป (๓๒)

เกี่ยวกับความพยายามที่จะกลืนชาตินั้นไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้ง่าย รัฐบาลก็ไม่อาจจะวางนโยบายและปฏิบัติการแน่นอนได้ เพราะอาจเกิดแรงปฏิกิริยาต่อต้าน ดูเหมือนสังคมไทยก็จะยอมรับคนจีนเพราะมีการติดต่อกันมานาน คนจีนปรับตัวเข้ากับสังคมได้ และยอมรับวัฒนธรรมไทยไว้มาก เช่น

(๓๐) ชักดิภัย บุรุษพันธ์ "ชาวจีนในประเทศไทยกับปัญหาการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ หน้า ๘๘

(๓๑) เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๒ - ๑๐๓

(๓๒) เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๑๖

การทำบุญตักบาตร อยากรักก็ตาม คนจีนจำนวนมากก็ยังปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเงินไว้ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ เช่น การไหว้เจ้า การแต่งกาย การศึกษาในโรงเรียนสอนภาษาจีน แต่งงานตามพิธีจีน ดังนั้นลูกหลานคนจีนที่มีสัญชาติไทย จึงได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนไว้มาก ซึ่งรวมทั้งคนไทยที่มีความสัมพันธ์ทางครอบครัวกับคนจีน หรือได้ติดต่อกับคนจีน วัฒนธรรมการเมืองของจีนคล้ายกับของไทยหลายลักษณะ เช่น เรื่องอำนาจนิยม การรวบอำนาจ การปกครอง ระบบศักดินา สิ่งเหล่านี้ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองของคนไทย ในทางที่ขัดขวางการปกครองประชาธิปไตยมากขึ้น ทั้งนี้เพราะคนไทยหรือลูกหลานคนจีนก็ได้ ต่างได้รับอิทธิพลทางความคิดเหล่านี้จาก ภาพยนตร์ นิยายพงศาวดาร รายได้จากภาพยนตร์จีน รวมทั้งอินเดีย เป็นเครื่องสนับสนุนใค้ สิ่งที่ได้รับก็คือ ความเชื่อเรื่องการกตัญญู การแก้แค้น ความกล้าหาญ ความรักชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อภินิหาร สิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากนี้นวนิยายเรื่องสามก๊ก นิยายกำลังภายในก็มีอิทธิพลต่อความคิดของคนไทยอยู่มาก วัฒนธรรมจีนหลายอย่างอาจมีส่วนที่ต่อสังคมไทย แต่หลายสิ่งหลายอย่างมีผลต่อความยุ่งยากของสังคมไทย เช่น ระบบความฟุ่มเฟือย ความหรูหราในงานพิธี ระบบอุปถัมภ์ ระบบเผด็จะ การให้สินบน หรือของกำนัล ระบบชื้อเอี้ย หรือฮั่ว สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของคนไทย และทำให้สังคมไทยขาดความยุติธรรม ค่านิยมเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนระบบการซื้อเสียงในรัฐสภา ส่งเสริมการทุจริตในการประกวดราคาซื้อสินค้าในวงราชการ ดูเหมือนคนจีนนิยมการติดสินบน การให้ค่านำรอนนำชา ข้าราชการเพื่อขอความสะดวกเป็นประจำ พฤติกรรมดังกล่าวมีส่วนทำให้สังคมไทยเต็มไปด้วยคอร์รัปชันมากขึ้น

ผลสำคัญของการที่คนจีนและลูกหลานมีต่อการเมืองไทย อาจจำแนกได้เป็น ๓ ประการ คือ ประการแรก คนจีนบางกลุ่มไม่สนใจการเมือง สนใจแต่ทำการค้าอย่างเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากตนเองเป็นคนต่างดาว ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในทางการเมือง บุคคลเหล่านี้จึงยอมรับลูกหลานไม่ใหญ่เกี่ยวกับการเมือง (เพราะไม่มีประสบการณ์) ขอมจำนวนต่ออำนาจบังคับ บุคคลเหล่านี้จึงสนใจประกอบอาชีพธุรกิจอย่างเดียว ไม่รับเนิชอบต่อสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีการศึกษาค่า ได้รับการอบรมตามวัฒนธรรมจีน กลุ่มคนเหล่านี้จะหลีกเลี่ยงและเกรงกลับอำนาจทางการเมือง และไม่มืบทบาททางการเมือง ดูเหมือนการที่พวกเขาไม่อำนาจทางเศรษฐกิจ มีความร่ำรวย มีคนยกย่องนับถือ ก็สร้างความพึงพอใจให้กับชีวิตอย่างเพียงพอ พวกเขาจึงปรารถนาที่จะไม่เกี่ยวข้องของทางการเมืองโดยจริง และทางการเมืองก็ไม่พยายามเข้าไปแทรกแซงมากนัก เพราะกลุ่มพ่อค้าอำนวยการนโยบายให้ไม่มอຍ ประการที่สอง ในทางตรงข้าม ลูกหลานคนจีน

ที่มีฐานะดี แต่มีความรู้สึกขาดการยอมรับจากสังคมเพราะว่ามีเชื้อสายคนต่างดาว บิดามารดาขาดการยอมรับทางการเมือง บุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกไม่พึงพอใจสภาพที่เป็นอยู่ เกิดความสับสนในสถานการณ์และบทบาท (Tension Frustration) สิ่งเหล่านี้จะเก็บกดอยู่ในใจ และอาจเป็นพลังผลักดันไปเพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดอยู่ (Social Deprivation) บุคคลเหล่านี้จะมีความทะเยอทะยานต้องการเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากเป็นพิเศษ สิ่งเหล่านี้ศึกษาและติดตามต่อไป ทั้งในลัทธิหลานคนจีนและคนชาติอื่น ๆ ประการที่สาม โลกดาวแล้วว่า คนจีนมีลักษณะอำนาจนิยม ชอบใช้กำลังและความรุนแรง การยอมรับโดยคุณกรหลานแบบปล่อยปละละเลยเพราะมีการประกอบอาชีพมาก บางคนมีปัญหาทางเศรษฐกิจบีบคั้น อาจลงโทษต่อเด็กรุนแรง ส่วนบุตรหลานเองก็มีปัญหาในการปรับตัวซึ่งต้องรับคานิยมไทย-จีน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อบุคลิกภาพของคน ภูมิหลังความไม่พึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ จะทำให้บุคคลเหล่านี้มีลักษณะนิยมความรุนแรง เมื่อมีประเด็นทางการเมืองเกิดขึ้น บุตรหลานคนจีนอาจใช้วิธีการรุนแรงในการเรียกร้องได้ และอาจก่อความวุ่นวายทางการเมืองขึ้นได้โดยง่าย โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่มาจากฐานะต่ำ ซึ่งขาดประสบการณ์ในการเจรจาต่อรอง แต่คุ้นเคยกับการถูกบังคับ ถูกลงโทษรุนแรง

โดยสรุปแล้ว โครงสร้างของสังคมไทยยังเป็นอุปสรรคต่อการปกครองประชาธิปไตยมาก ในเมื่อไทยยังมีลักษณะสังคมเกษตร ประชาชนมีระดับการศึกษาต่ำมีความเฉื่อย จึงเป็นการยากที่จะปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ในชนบท ในขณะเดียวกัน ลักษณะวัฒนธรรมผสมที่ทำให้คนไทยมีความคิดเห็นและแสดงบทบาทแตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่เชื้อสายต่างชาติ

๒.๓.๒ พระพุทธศาสนากับระบบความเชื่อ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อของคนไทยอย่างมากคือ พุทธศาสนา หลักธรรมของศาสนาพุทธจัดว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดถี่ถ้วน แก่นของพุทธศาสนาสอนคนให้พึ่งตนเอง ให้กระทำจิตใจและร่างกายในสิ่งที่ดีงามโดยปราศจากความโกรธ โสภ หลง สอนคนอย่าเชื่ออะไรง่าย ๆ ใหญ่จักไขสตีปัญหา ไตรตรองหาเหตุผลก่อนจึงค่อยเชื่อ หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาก็สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย เช่น พระพุทธเจ้าปกครองสงฆ์โดยถือพระธรรมวินัย และยอมรับมติของคณะสงฆ์ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการยอมรับในเรื่องหลักการความถูกต้อง ปฏิเสธการเชื่อถือในตัวบุคคล และให้ยอมรับมติของคนส่วนใหญ่ ศาสนาพุทธสอนให้เลิกถือชนวรรณะถือเชื้อเรา ไม่เบียดเบียน

กัน สอนให้คนปกครองตนเองให้ก่อนที่จะไปปกครองคนอื่น (๓๓) คำสอนเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความ
เสมอภาคและความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ผู้ชายทุกคนมีอายุครบเกณฑ์ สามารถบวชเป็นพระสงฆ์ได้โดย
ไม่มียกเว้นเรื่องเชื้อชาติ วรรณะ ฐานะ ศาสนา และความรู

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหลายระดับสำหรับบุคคลในสถานภาพต่าง ๆ กัน
สำหรับพระสงฆ์ให้มุ่งแสวงหาการหลุดพ้นเพื่อไปสู่นิพพาน โดยการมองภายใน ลักษณะเช่นนี้เป็นปรัชญา
แห่งการหนีโลกวัตถุ เพื่อความสงบในโลกของจิตใจ (๓๔) ส่วนธรรมของครองเรือน คือ ศีลห้าซึ่งมี
ขอบเขตแคบกว่า โดยทั่วไปศาสนาพุทธไม่สอนให้คนชู้เกี้ยว แต่สอนให้คนใจเหี้ยมดล ไม่มีคัมภีร์
ไม่เนนศรัทธา ใครจะนับถือเป็นเรื่องความสมัครใจ ซึ่งเสริมลักษณะอิสระนิยมของไทย แต่มักกล่าว
พุทธศาสนานำมาซึ่งการลาซาในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพิจารณาเรื่องน้อยที่ความเข้าใจหลักธรรมและ
การนำธรรมมาใชปฏิบัติ พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ตั้งงาม แต่การตีความหลักธรรมบางที่ก็ผิดไป เช่น ความ
เชื่อในเรื่องกรรม คนไทยคิดว่าเกิดมาชาตินี้ลำบาก เพราะชาติก่อนทำกรรมไว้มาก ความเชื่อเช่นนี้ทำให้
คนไทยขาดการกินร่น ยอมรับชะตากรรม ไม่ต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้จึงเป็นการเสริมลักษณะ -
เฉื่อยชาของสังคมเกษตรเพิ่มขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าคนไทยเกียจคร้าน คนไทยจึงชอบรอคอยวาสนา หรือ
ไปตามดวง ซึ่งบางที่ก็เข้าเต็มชีวิตให้ตกต่ำลง นอกจากนี้คนไทยยังคิดว่าใครจะทำชั่ว โงงอย่างไร ชาติหน้า
จะได้รับผลกรรมเอง เมื่อคิดอย่างนี้ก็ไม่ตองไปตอดาน คัดค้านอะไร ซึ่งเป็นลักษณะของตัวใครตัวมัน และ
สอดคล้องกับลักษณะอิสระนิยมของไทย การตีความหลักธรรมเช่นนี้ มีผลต่อการปกครองประชาธิปไตย เพราะ
ว่าไม่มีใครสนใจส่วนรวม ใครจะทำอะไรก็ช่างต่างคนต่างอยู่ จึงไม่มีใครสนใจการเมือง ไม่รวมกันให้เกิด
พลังการเมือง

นอกเหนือจากการตีความศาสนาพุทธที่ผิดไปแล้ว สิ่งที่เราจะมาประกอบหรือสิ่งปรุง
แต่งก็ทำให้พุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไป สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมผสม คนไทยยอมรับพิธีกรรมและ
ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ไว้มาน้อย ได้มีการนำมาปฏิบัติปนกับพิธีกรรมบ้านเมือง และพุทธศาสนา เช่น

(๓๓) คณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลักษณะบางประการของสภา
บันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์ ๒๕๑๕)

(๓๔) ลิขิต ชีร์เวคิน เรื่องเดิม หน้า ๕

ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อภินิหาร คนไทยจึงยอมรับนับถือในเรื่องโชคลาง อำนาจไสยศาสตร์ เชื่อเรื่องเทพเจ้า (๓๕) ความเชื่อไม่ใช่สิ่งที่เลวเสมอไป แต่ความเชื่ออย่างงมงายหลงใหล ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคนไทย เช่น คนไทยรู้สึกไม่มีพลังอำนาจทำอะไรควยความชลาครกลัวคองหาฤกษ์ยาม บนมานให้เทพเจ้าช่วยเหลือ คนไทยจึงไม่ค่อยมีเหตุผล คนไทยเชื่อว่าคเพื่อไปหาเครื่องรางของขลัง ฤกษ์ รคนำมต ทำนายชะตาชีวิต มากกว่าการไปพึงธรรมชาติจิตใจสงบสุขสิ่งปรุงแต่งทำให้คนไทยเขาไม่ถึงแก่นพุทธศาสนา

มีข้อสังเกตว่า หลักธรรมของพุทธศาสนาสอนให้คนไทยใจเย็น มีจิตใจเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนทำร้ายกันนั้นขัดกับลักษณะอำนาจนิยม คนไทยได้รับการอบรมเรื่องการรวมอำนาจ การใช้กำลังต่อสู้ชากัก ยอมรับอำนาจ คนไทยจึงมีลักษณะความรุนแรง เด็ดกรอน กาวราวอยบาง แต่ลักษณะเช่นนี้ถูกเก็บกดไว้ในเพราะคำสอนของศาสนา คนไทยจึงมีลักษณะบุคลิกภาพที่ขัดแย้งกัน ภายนอกทั่วไปคนไทยอาจใจเย็นเพราะได้อิทธิพลจากศาสนา แต่เมื่อถูกกระตุ้นให้โกรธจนขาดสติยับยั้งความก้าวร้าวจะถูกผลักดันให้แสดงออกมา สถิติอาชญากรรมและการวิวาทของไทยจึงสูงมากประเทหถึง ใจเย็น ความอดกลั้นเป็นสิ่งที่คัดระบบการเมือง เพราะคนไทยไม่ชอบใช้กำลัง ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยมากกว่าความวุ่นวายทางการเมือง ในอดีตความอดกลั้นทำให้คนไทยไม่สนใจตการเมือง คณะทหารจึงปกครองบ้านเมืองได้เรื่อยมา แต่หลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คนไทยเริ่มมีประสพการณ์ในการใช้กำลังเขาเรียกร้อง แมวจะมีความอดกลั้นอยู่บาง แต่มีการใช้กำลังกันมากขึ้น

๒.๗.๓ มรดกทางการเมือง การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอดีตต่อเนื่องกันมา ๔๐๐ กว่าปี ไคฝั่งรากแณและมีอิทธิพลในปัจจุบัน แมวคณะราษฎรได้พยายามยกเลิกระบบมรดกาคักก็ เช่น การแต่งตั้งบุคคลเป็นหลวง เป็นพระยา ฯลฯ แตรระบบความเชื่อหรือคานิยมเกา ๆ ยังคงมีอิทธิพลปรากฏอยู่มากในสิ่งสิ่งนาจะพิจารณา คือ

(๓๕) คณะอาจารย์ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องเดิม หน้า ๑๔๕, ๑๕๖

(๑) ระบบศักดินา หรือเจ้าขุนมูลนาย การปกครองศักดินาของไทยที่ไทยบุคคลมีสิทธิถือครองที่นาได้ตามจำนวนที่กำหนด ทำให้บุคคลมีสถานภาพแตกต่างกัน ผู้ถือครองที่นามากจะมีสถานภาพสูง และบุคคลเหล่านักเป็นพวกเซอพระวงศ์ หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ จึงได้รับการยกย่องจากราษฎรธรรมดา แลว่าจะยกเลิกระบบดังกล่าวไปนานแล้ว แต่ผลที่ยังตามมากคือ การยกย่องผู้มีสถานภาพสูง หรือการดูฐานานุรูป (๓๖) หมายถึงผู้ที่เกิดในตระกูลสูง ฐานันะดี มักจะได้รับการยกย่องนับถือโดยทั่วไป

ระบบศักดินานี้ ทำให้ราษฎรยอมรับความแตกต่างในเรื่องสถานภาพ การให้การยกย่องผู้มีฐานะร่ำรวยศักดิ์ มีชาติกำเนิดสูง ทำให้เกิดความรู้สึกยอมรับความไม่เท่าเทียมกันของบุคคล โดยเฉพาะเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีฐานะต่ำ (inferior) ทำให้ขาดความมั่นใจในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพที่ดีขึ้น ลักษณะเช่นนี้ขัดกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยอยู่บ้างในเรื่องความเท่าเทียมหรือความเสมอภาค แต่ก็นำมาซึ่งความสงบและความมั่นคงในสังคม ลักษณะพิเศษในสังคมไทยได้เปิดโอกาสให้คนไทยเลื่อนฐานะทางสังคมได้ง่าย ดังนั้น แลว่าคนไทยจะยอมรับฐานะของตนเอง มีความพอใจ ความเป็นอยู่ของตนเอง แต่ก็จะมีใฝ่ฝันสถานภาพสูงกว่าเป็นแบบอย่างของการแสดงพฤติกรรม (identity) สังคมไทยจึงมีค่านิยมที่สอนลูกหลานให้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้าคนนายคน เพื่อจะได้รับความสะดวกสบาย ในปัจจุบันคนไทยจึงนิยมการเลียนแบบผู้มีฐานะสูง เช่น ในเรื่องการแต่งกาย ความโก้หรูหรารของการจัดงาน การได้ขี้นรถยนต์ส่วนตัวของคนอื่น (ถ้าสามารถจะแสวงหาได้) ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อสร้างจุดเด่น เป็นการลบปมค้อยของตน หรือเป็นการทดแทนสิ่งที่ไม่ได้รับในอดีต (Compensation)

(๒) ลักษณะอำนาจนิยม (power oriented) การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติฐาน ทำให้กษัตริย์มีอำนาจเหนือชีวิตคนในแผ่นดิน การเริ่มตั้งราชอาณาจักร ก็ด้วยการใช้กำลังปราบปรามอาณาจักรข้างเคียง และไทยต้องใช้กำลังต่อสู้กับชาติที่ตลอดเวลา ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ต้องปกครองแบบทหาร ซึ่งเพิ่มพูนอำนาจของพระมหากษัตริย์อย่างมาก การปกครอง

(๓๖) อุดล วิเชียรเจริญ "ค่านิยมของสังคมไทย" รวมบทความปรัชญา โดย พินิจ รัตนกุล (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๖) หน้า ๑๕๑

จึงเป็นแบบอัคราธิปไตย (autocracy) ที่รวมอำนาจส่วนกลาง คำสั่งต่าง ๆ มาจากพระบรมราชโองการของกษัตริย์แต่ผู้เดียว ซึ่งอาจมอบหมายให้ขุนนางรับไปปฏิบัติ เช่น ให้ไปราชการสงคราม ไปปกครองหัวเมือง ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิด Hierarchy คือ สายการใช้อำนาจมาจากเบื้องบนตามผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า (Mandate from above) นอกจากนี้ ทางกรยังสามรถเกณฑ์แรงงานราษฎรได้ หรือขายฉกรรจของถูกเกณฑ์เขาเป็นทหาร

มรดกทางการเมืองนี้ได้อำนาจให้เกิดลักษณะอำนาจนิยมในสังคมไทย กล่าวคือ การปกครองเด็ดขาดแบบทหาร ทำให้คนไทยใ้เรียนรูและยอมรับต่ออำนาจของทางการ ต่อมาได้เกิดเป็นความเคยชินและกลายเป็นค่านิยมของสังคม การใช้อำนาจของผู้ที่มีฐานะสูงกว่า เข้มแข็งกว่าต่อผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า อ่อนแอกว่า จึงเป็นเรื่องที่เป็นธรรมดาในสังคมไทย ดังนั้น ผู้มีอำนาจจึงเคยชินกับการใช้อำนาจต่อผู้น้อย และผู้น้อยคนเคยต่อการยอมรับอำนาจบังคับจากผู้ที่เหนือกว่าโดยไม่อยากขัดขืน ขณะเดียวกันผู้น้อยก็ใช้อำนาจกับผู้ที่ต่ำกว่า เช่น ทอกรรยา และบุตร ทอขาวไพร ทอทิพย์ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จึงสร้างสรรคนไทยใหม่ลักษณะอำนาจนิยม หรือนิยมการใช้อำนาจ

ลักษณะอำนาจนิยมขัดแย้งกับการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมาก ในเมื่อคนไทยคนเคยและยอมจำนนต่ออำนาจบังคับจากผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ทำให้คนไทยไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่อยากโต้แย้ง คัดค้านผู้ใหญ่ ผู้น้อยจึงมักนั่งเงียบเมื่อไม่เห็นด้วย ขณะเดียวกันลักษณะอำนาจนิยมหรือ Hierarchicalism ก็ทำให้ผู้มีอาวุโสกว่าคาดหวังให้ผู้ที่ต่ำกว่าเคารพตน การถกเถียงทักท้วงจึงเกิดขึ้นได้ยาก (๓๗) ผู้น้อยจึงเกิดความรู้สึกอวยและไม่เท่าเทียมกัน เช่น ข้าราชการทุกระดับวางอำนาจกับราษฎรบ่อย ๆ ครั้งจนติดนิสัยระบบเจ้าขุนมูลนาย ราษฎรก็เกรงกลัวข้าราชการ ซึ่งทำให้ข้าราชการเกิดความเคยชินกับการใช้อำนาจ ในที่ประชุมทุกระดับ ข้าราชการผู้น้อยมักไม่กล้าโต้แย้งแสดงความคิดเห็นต่างไปจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในการพิจารณาของคณะกรรมการ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่จะตั้งคณะกรรมการให้วินิจฉัยไปในทางใด ก็คือผู้มีอำนาจหน้าที่ในการนั้นโดยตรง คณะกรรมการจึงทำหน้าที่เป็นเสมือนตรายาง

(๓๗) ลิขิต ชีร์เวคิน "การเมืองไทย กับประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิเศษเลข ๕๕๑๖) หน้า ๑๓

ประทับใจอันเห็นชอบ (๓๘) นอกจากนั้นเมื่อผู้ใหญ่ไม่สั่ง ผู้น้อยก็ไม่ทำ ซึ่งก่อให้เกิดลักษณะการไม่กล้าตัดสินใจ ไม่รับผิดชอบ ผู้น้อยก็ชอบที่ไม่ต้องยุ่งยากตัดสินใจ ผู้ใหญ่ก็พอใจที่มีอำนาจมาก ๆ (รวบอำนาจ) เมื่อมีปัญหาที่เสนอเรื่องเข้าคณะกรรมการ ลักษณะอำนาจนิยมขัดแย้งกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย เพราะจะนำมาซึ่งการไม่ยึดถือหลักการความเสมอภาคของบุคคล ในเมื่อผู้ใหญ่คาดหวังที่จะได้รับการเคารพเชิดชูจากผู้ที่ต่ำกว่า คนไทยจึงขาดความเชื่อมั่นในการแสดงบทบาททางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ การที่คนไทยไม่กล้าโต้แย้ง ไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง ทำให้คนไทยไม่เคยชินกับการถกเถียงปัญหา และนิยมการนิ่งเฉยเพื่อหลีกเลี่ยงการขัดแย้ง ลักษณะเช่นนี้นำไปสู่การปลีกตัวออกจากการเกี่ยวข้องกับการเมืองใต้วงาย เช่น ไม่อยากเข้าไปวุ่นวายควย เกรงกลัวอำนาจมืด เกรงภัยจากการเมือง (ผู้มีอำนาจ) คนไทยจึงมีแนวโน้มไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ลักษณะอำนาจนิยมมักตามมาด้วยการใช้กำลังบังคับ ถ้าหากการใช้อำนาจไม่เป็นไปตามที่ต้องการ หรือผู้น้อยไม่ให้การเคารพเชิดชูไว้สูงกว่า จะนำมาซึ่งความไม่พอใจ และใช้กำลังเข้าบังคับ เช่น การเรียกให้เพื่อนหรือผู้ร่วมงานวงกลมเหลา ถ้าปฏิเสธก็มักจะมีเรื่องวิวาท ใช้กำลังทำร้ายกันมอซ ๆ ดังนั้น สิ่งที่ควบคู่กับอำนาจนิยมก็คือการใช้กำลัง หรือการนิยมความรุนแรง

ลักษณะอำนาจนิยมจะมีผลร้ายต่อการเมืองไทยอย่างมาก เพราะว่าฝ่ายมีอำนาจทางการเมืองมักใช้อำนาจมากเกินไปจนเกินขอบเขตเนื่องจากเคยชินกับการรวบอำนาจ โดยเฉพาะมักจะใช้อำนาจในการครอบงำทางการเมือง (Dominant) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นก็มีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจขจัดฝ่ายตรงข้ามออกไป มีการแก่งแย่งชิงอำนาจกันมากกว่าจะตกลงประนีประนอมกัน เช่น การแย่งชิงอำนาจในสมัยกรุงศรีอยุธยา การปฏิวัติรัฐประหารหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็แสดงให้เห็นถึงการนิยมการใช้อำนาจเข้าครอบงำทางการเมือง และความไม่ไว้วางใจกัน ด้วยเกรงว่าตนจะต้องเสียอำนาจทางการเมือง การยอมรับสิทธิและยกของฝ่ายข้างน้อยในรัฐสภา ยังมีน้อยมากและเป็นสิ่งใหม่

(๓) ลักษณะการเชิงผลเลิศ (Pragmatic) จากระบบศักดินาและลักษณะอำนาจนิยม ทำให้คนไทยยกย่องผู้มั่งคั่งร่ำรวย หรือผู้มั่งคั่งที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าขัดขืนผู้มีอำนาจ สิ่งก็ตามมากคือ การเรียนรู้อาเซียน หรือคอยอิงผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจทั้งหลาย เพราะบุคคลทมิฬและ

บรรดาศักดิ์สูง หรือมีฐานะร่ำรวยยอมมีอำนาจมาก สามารถให้ความคุ้มครอง ให้ความปลอดภัยได้ เช่น ในอดีตบรรดาขุนนางมักจะฝากลูกสาวให้เป็นนางกำนัลหรือนางสนมของกษัตริย์ เพื่อผลประโยชน์ตอบแทน บางอย่าง การคุ้นเคยกับการถูกอำนาจบังคับทำให้คนไทยเป็นคนที่รู้จักปรับตัวไวไวเร็ว ดังนั้น คนไทยจึงไม่มีกมัยในลัทธิและไม่มีคตินิยมปฏิบัติสิ่งที่ไม่เห็นผล หรือไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของตน (๓๙) ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ชอบกิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม แม้แต่นโยบายต่างประเทศของไทยในอดีตก็รู้จักถอนหนัก ถอนเบา เพื่อเอาตัวรอด เช่น สมัยรัชกาลที่ ๔ และ ๕ ซึ่งพยายามหามิตรประเทศและสร้างดุลย์อำนาจ ไม่ให้ทางประเทศรุกรานไทย หรือในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ และ ๒ นโยบายต่างประเทศของไทยจึง มีลักษณะไม่ลุ่มและไม่แน่นอน (๔๐)

ลักษณะการเล็งผลเลิศเช่นนี้ทำให้คนไทยไม่มีกมัยหลักการ อุดมการณ์อะไรมากนัก นอกจากสิ่งนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ถ้าหากจะให้เลือกระหว่างรัฐบาลปฏิวัติที่มีประสิทธิภาพในการ บริหารประเทศกับรัฐบาลที่มีความชอบธรรมจากการเลือกตั้งแต่พบอนความสามารถ ยอมคาดใจว่า ประชาชนคงเลือกรัฐบาลชุดแรกมากกว่า สิ่งนี้อาจพบเห็นได้อีกก็คือ บรรดานักเลงหัวไม้ได้รับเลือกให้เป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะบุคคลประเภทนี้มีอำนาจ มีอิทธิพล สามารถให้ความคุ้มครอง หรือกดดันตราายให้ ประชาชนใด คร.ไฟทรมย เกรือแกว ให้ความเห็นว่า คานิยมของสังคมไทยยกย่องคนที่มี "จิตใจนักเลง" หมายถึงผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง เอาเพื่อนเอาฝูง ใจสปอร์ต รักและพิทักษ์ลูกน้อง (๔๑)

ลักษณะการเล็งผลเลิศ ทำให้คนไทยยอมรับข้อเท็จจริง และปรับตัวไวไวเร็ว เพื่อ ไหวรอดตัวหรือปลอดภัย ดังนั้น จึงหวังไม่ไคววคนไทยจะศรัทธาและยึดมั่นการปกครองประชาธิปไตย คำพังเพยที่ว่า "สืบเบยไถดมอ" ยอมซ้ช้ควา อะไรก็ตามที่นานเข้ามาและมีประโยชน์ คนไทยจะรับไวทันที คนไทยจึงอาจทิ้งประชาธิปไตยไควงาย ๆ และจะให้คนไทยสร้างสรรค์และยอมรับความถูกต้องและความดี

(๓๙) เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๔๑ - ๑๔๓

(๔๐) โปรดดูใน ลิขิต ชีวเวกิน "Thailand's Foreign Policy Determination" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๗ หน้า ๓๗ - ๖๕

(๔๑) ไฟทรมย เกรือแกว ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพฯ : การพิมพ์เกอกุล ๒๕๐๖) หน้า ๒/๑๘ - ๑๙

งามของประชาธิปไตย ไม่ได้ออกเช่นกัน

จากลักษณะอำนาจนิยมของไทย และการยกย่องผู้สถานภาพสูง ทำให้คนไทยนิยม โชนอ่อนเราหาผู้มาอำนาจ ยิ่งผู้มีฐานะดี มีความร่ำรวยมาก ๆ ก็มีคนมาหา มาขอความช่วยเหลือมากขึ้น ผู้ที่มีสถานภาพสูง มีอำนาจมาก เมื่อมีคนมาหา ให้ความยกย่อง ก็จะเกิดความรู้สึกพึงพอใจ และยอมรับ สภาพความเป็นผู้มาว่ามี มีศักดิ์ศรี การถูกสรรเสริญเยินยอมาก ๆ ยิ่งทำให้มีความพอใจมากในความ ยิ่งใหญ่ของตน ในขณะที่เดียวกันก็จะให้การคุ้มครองผู้ที่มาฝากเนื้อฝากตัว ลักษณะเช่นนำไปสู่การแตกแยก เป็นก๊กเป็นเหล่า คนไทยจึงนิยมยึดถือตัวบุคคลเป็นหลัก ผู้มีอำนาจมากย่อมมีบริวารมากและนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (โดยเฉพาะการมีอำนาจมาก ๆ จะนำไปสู่การช่วยเหลือกันในทางที่ผิด) ที่เห็นได้ในอดีต ก็คือ เมืองขึ้นต่าง ๆ ของไทยจะต้องนำดอกไม้เงินดอกไม้ทองมาถวายพระเจ้าแผ่นดินทุกปี และจะได้รับการคุ้มครองจากไทยเป็นการตอบแทน

(๔) ลักษณะอิสระนิยม คำว่า "ไทย" หรือ "ไท" หมายถึงอิสระ คนไทยเรียก ตัวเองว่าอิสระ พอจะเห็นได้ว่าคนไทยรักความเป็นอิสระ ไม่ชอบอยู่ใต้อำนาจใคร ไก่กล้าแฉว่า คนไทยมีลักษณะอำนาจนิยม คนไทยไม่ได้ใช้อำนาจบังคับทุกอย่าง การเมืองไทยอาจมีลักษณะรวบอำนาจ และเผด็จการ แต่ในเรื่องส่วนตัว การทำมาหากิน การดำรงชีวิต คนไทยจะมีอิสระเสรีอย่างเต็มที่ ในอดีตคนไทยสามารถเดินทางไปค้าขาย ท่องเที่ยว และประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ ซึ่งทางบ้านเมือง ก็สนับสนุน ความนิยมอิสระของคนไทยจึงไม่ค่อยบังคับผู้นั้นในเรื่องส่วนตัว คนไทยจึงมีลักษณะปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะอำนาจนิยม หรือการเคารพอาวุโส (Heirarchicalism) กล่าวคือ "สังคมไทยมีลักษณะเป็น Anomic Individualism คือการเป็นตัวของตัวเองแบบไม่สนใจ หรือผูกพันต่อสถาบันของสังคม สังคมก็ยอมรับต่อความเป็นตัวของ ตัวเองแบบไทย ทรามเท่าที่ไม่เกิดกระทบกระเทือนต่อระบบอาวุโส...." (๘๒)

ลักษณะอิสระนิยมของไทยจึงออกมาในรูปต่างคนต่างอยู่ ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับเรื่อง ของคนอื่น ทรามเท่าที่ไม่ถูกกระทบกระเทือนผลประโยชน์อย่างมาก อาจารย์กมล อธิบายว่า

(๘๒) ลิขิต วีระเวทิน เรื่องเดิม หน้า ๑๒ - ๑๓

คานิยมของคนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกตุ้มที่แกว่งจากจุดปลายสุดคานหนึ่ง คือ "อิสระนิยม" ในระบอบนครรัฐ มายังปลายสุดอีกคานหนึ่ง คือ "อำนาจนิยม" ในระบอบสังคมและการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งอาจจะพูดได้ว่า ในระบบความคิดและสัมพันธภาพของคนไทยนั้น จะมีพลัง ๒ ประเภทที่ขัดกัน และต่อสู้กันอยู่เสมอ นั่นก็คือ ความปรารถนาที่จะมีวิถีชีวิตอันไม่ลืมหืมยั้งจำกัฏ กับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า (๕๓)

ลักษณะอิสระนิยมนี้ ทำให้คนไทยไม่ยากใ้คนอื่นมาแทรกแซงในเรื่องส่วนตัว ขณะเดียวกันก็ไม่ก้าวไกลไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องคนอื่น คนไทยจึงมีลักษณะเกรงใจผู้อื่น ไม่อยากทำอะไรให้ผู้อื่นไม่สบายใจ คนไทยจึงมีความอดทน ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่แสดงอาการไม่สุภาพ แต่หากคนไทยถูกกดขี่บีบคั้นจนเกิดความรู้สึกว้าชากอิสระ หรือต้องเสียผลประโยชน์อย่างมาก คนไทยก็จะทำการต่อต้านทันที (๕๔) การที่คนไทยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการรวมอำนาจการปกครอง และเคยชินกับการถูกใ้ใช้อำนาจทางราชการบังคับแก่แลกับมีอิสระอย่างเต็มที่ในชีวิตส่วนตัว ทำให้คนไทยไม่ค่อยรู้สึกว้าชากถูกบังคับกดขี่ และดูเหมือนแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองทุกสมัยก็ไม่กล้าแทรกแซงเรื่องส่วนตัวของราษฎร การปฏิวัติรัฐประหาร จึงมีผลเพียงเปลี่ยนตัวผู้ปกครอง แต่โครงสร้างพื้นฐานยังคงที่ คนไทยจึงไม่มีเหตุผลและความจำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะทางคนก็พอใจในสภาพที่เป็นอยู่

โดยปกติการรักอิสระภาพเป็นสิ่งที่ดีและสนับสนุนการปกครองประชาธิปไตย แต่ลักษณะอิสระนิยมของไทย มีลักษณะพิเศษของตน ซึ่งนำมาซึ่งความยุ่งยากในการปกครองประชาธิปไตย กล่าวคือคนไทยนิยมความเป็นอิสระมากเกินไปต่างคนต่างอยู่ ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับคนอื่น ลักษณะเช่นนี้มีผลสำคัญต่อการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพราะคนไทยไม่มีประสบการณ์ทำงานร่วมกัน ความเคยชินกับการทำอะไรตามใจชอบ ทำให้คนไทยไม่ค่อยมีระเบียบ ทำอะไรตามสบาย นี้ก็อยากจะทำอะไรก็ทำตามใจชอบ การตัดสินใจหากมักใ้ความพอใจส่วนตัวมากกว่าใ้เหตุผล เมื่อเห็นว่าอะไรเป็นประโยชน์ (กับตนเอง) จึงจะทำงานนั้น ควดยเหตุนี้ ถ้าหากไม่เป็นประโยชน์กับตนเอง คนไทยก็ไม่นิยมทำการร่วมกัน ฉะนั้น

(๕๓) กมล สมวิเชียร วรรณ ไวทยากร เรื่องเดิม หน้า ๕๕

(๕๔) อุดล วิเชียรเจริญ เรื่องเดิม หน้า ๑๓๓

จะหวังให้คนไทยรวมพลังกันจึงเป็นเรื่องยากมาก พรรคการเมือง ที่ตั้งขึ้นมาจึงขาดพลังสนับสนุน เพราะเป็น
สิ่งไกลตัว ไม่ได้ประโยชน์ และไม่คุ้นเคย พรรคการเมืองจึงเป็นการดำเนินงานของกลุ่มหนึ่ง เพียงไม่กี่
คนเท่านั้น และมีลักษณะชั่วคราวและไม่มีประสิทธิภาพ (๔๕)

(๕) การมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอดีตได้
จำกัดการมีส่วนร่วมในการปกครองอยู่ที่พระมหากษัตริย์ และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งจะเป็นผู้สั่งการต่อขุนนางชั้น
ผู้น้อยและประชาชน ราษฎรและขุนนางผู้น้อยไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องประโยชน์จากทาง
ราชการ การเมืองการปกครองจึงเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์และขุนนางชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น โดยเฉพาะใน
สมัยก่อนบุคคลมักเลือกอาชีพตามสกุลของตน บุตรหลานของขุนนางมีโอกาสเรียนรชนมธรรมนิยมประเพณีใน
การปฏิบัติราชการจากบิดาของตน และมีช่องทางฝากเนื้อฝากตัวเข้ารับราชการได้มาก ส่วนราษฎรสามัญจะ
ได้รับการอบรมเรื่องอาชีพจากบิดามารดา เมื่ออายุ ๑๔ ปี ต้องเข้าทะเบียนเป็นไพร่สม พออายุ ๒๐ ปี
ต้องเป็นไพร่หลวง จนกว่าจะอายุ ๖๐ ปี โอกาสที่จะได้รับการศึกษาจากวัดจึงมีน้อย ดังนั้นราษฎรธรรมดา
จึงไม่มีส่วนมีเสียงในการปกครองบ้านเมือง (๔๖)

การเมืองการปกครองในอดีตจึงเป็นเรื่องของขุนนาง
และราชวงศ์ ข้อเท็จจริงจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ระหว่างปี พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๓๑๐
พวกขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (ทหาร) และบรมวงศานุวงศ์ ทำการกบฏ ทำการแย่งชิงราชบัลลังก์ มีการใช้กำลัง
ปะทะกันอย่างน้อย ๓๐ ครั้ง เฉลี่ยแล้ว ๔ ปีต่อ ๑ ครั้ง (๔๗) ในสมัยราชาธิปไตยนี้เอง ได้มีการเปลี่ยน
แผ่นดินไทย ใช้กำลังหรือปลงพระชนมพระเจ้านแผ่นดินถึง ๑๓ ครั้ง (๔๘) ไม่เคยปรากฏว่า การเปลี่ยน
แปลงดังกล่าวมาจากประชาชนส่วนใหญ่ลุกฮือขึ้นทำการ แมแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร

- (๔๕) กมล สมวิเชียร วรรณ ไวยากร เรื่องเดิม หน้า ๕๘
- (๔๖) บุญเย็น วอทอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง : กำเนิดและความเกี่ยวข้องกับระบอบ
ประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี ๒๕๑๒) หน้า ๑๗, ๓๐ - ๓๒
- (๔๗) ลิขิต ชีรเวคิน การเมืองกับประชาธิปไตย เรื่องเดิม หน้า ๑๖
- (๔๘) ปราโมทย์ นาคทรพรพ "อนาคตของประชาธิปไตยในประเทศไทย" รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๑
มีนาคม - เมษายน ๒๕๑๖ หน้า ๓๔

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๕

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของราษฎรในผลรายการปกครองประชาธิปไตย เพราะประชาชนส่วนใหญ่คุ้นเคยและยอมรับการใช้อำนาจ ไซกำลังเข้าเปลี่ยนแปลงการปกครอง การใช้อำนาจจึงเป็นเรื่องความชอบธรรมไป โดยเฉพาะเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้เกี่ยวข้องกับทางการเมือง การเมืองไทยจึงขาดพลังสนับสนุนจากประชาชน การเมืองไทยจึงเป็นเรื่องของผู้นำปกครอง เมื่อกลุ่มปกครองขาดความสามัคคีก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือขาดเสถียรภาพทางการเมืองได้ ในขณะที่เกี่ยวกับ ผู้นำปกครองไม่กล้าไปแตะต้องผลประโยชน์ส่วนตัวของราษฎร นอกจากครอบครองอำนาจการเมือง ประชาชนจึงไม่รู้สึกกระทบกระเทือนจากระบบการเมืองที่เป็นอยู่ ประชาชนไม่มีเหตุผลและความจำเป็นใดที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ชำรงรักษาระบบการเมือง ประชาชนจึงมีลักษณะเพิกเฉยทางการเมือง ในเมื่อไม่มีส่วนได้เสียทางการเมืองด้วย ไม่ว่าจะมีการปกครองแบบราชาธิปไตย ปกครองแบบเผด็จการทหาร หรือประชาธิปไตย ไม่ว่าจะมีการปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นกี่ครั้ง ก็ไม่ปรากฏว่ามีประชาชนเสียกาย หรือเสียหน้าที่ให้กับการปกครองระบบเดิมเลย ทุกคนต่างยอมรับความถูกต้องและไม่คัดค้าน

นอกจากการไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ของไทยมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีความยากจน อยู่ห่างไกลจากแหล่งความเจริญ สภาพเช่นนี้นำมาซึ่งความรู้สึกไม่เชื่อมั่นในการเข้ามามีบทบาท มีอิทธิพลทางการเมือง การอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองและการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้อำนาจทางการเมืองหรือผลของระบบการเมือง (เกิดความรู้สึก Security) ก็ไม่จำเป็นต้องทำการต่อต้านหรือสนับสนุนพฤติกรรมทางการเมือง การไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือไม่เคยมีบทบาททางการเมืองย่อมไม่นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างแท้จริง (rational - active participation)

โดยสรุปแล้ว มรดกทางการเมืองของไทยมีลักษณะที่ขัดขวางการปกครองประชาธิปไตยอย่างมาก การยอมรับความแตกต่างในเรื่องสถานภาพ การยอมรับอำนาจบังคับ ทำให้วัฒนธรรมการเมืองไทยมีลักษณะเป็น Subjective โดยเฉพาะลักษณะ Pragmatic ใตสงเสริมลักษณะ

Subjective มากขึ้น นอกจากนั้น การไม่เคยมีบทบาททางการเมืองมาก่อน และชาวลัทธิ
 Idealist ทำให้คนไทยเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง หรือแปลกแยกทางการเมือง
 (Political Apathy) ดังนั้น คนไทยจึงไม่มีความรู้สึกเชื่อมั่นในอิทธิพลทางการเมืองของ
 ตนเอง (Political Competence) การเมืองไทยจึงเป็นเรื่องของคณะผู้ปกครองซึ่ง
 มีอำนาจ (ทหาร) สนับสนุน ประชาชนจึงไม่มีความเชื่อมั่นและนิยมการปกครองประชาธิปไตย แต่จะคุ้นเคย
 กับระบอบเผด็จการที่มีประสิทธิภาพพอสมควร ทั้งสิ้นในวงแคบกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนบางคนซึ่งนิยมระบบ
 ประชาธิปไตย

๒.๗.๔ พัฒนาการเมืองไทย ประเทศไทยเริ่มรับอารยธรรมจากตะวันตกอย่างมาก
 สมัยรัชกาลที่ ๔ และในรัชกาลที่ ๕ ก็ได้มีการปรับปรุงการปกครองอย่างมาก เพื่อปูพื้นฐานให้ประเทศ
 มีการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในรัชกาลที่ ๗ ได้มีการจัดตั้งสภาองคมนตรี เพื่อมีหลักการ
 ปกครองแบบรัฐสภา และทรงมีพระราชดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทย แต่ได้มีการ
 ปฏิวัติยึดอำนาจโดยคณะราษฎร เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้
 กับปวงชนชาวไทยเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แต่การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยของไทยประสบกับ
 การชะงักงัน เนื่องมาจากมรดกทางการเมือง โครงสร้างของสังคม เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อวิวัฒนาการ
 ประชาธิปไตย มีข้อสังเกตเกี่ยวกับพัฒนาการเมืองไทย คือ

(๑) การปฏิบัติ ๒๔๗๕ ตั้งอยู่บนความว่างเปล่า การปฏิบัติโดยคณะราษฎรเป็นการ
 ปฏิวัติโดยคณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งปราศจากพลังสนับสนุนจากประชาชน กล่าวคือ สภาพบ้านเมือง
 ความสนใจของประชาชนและระดับการศึกษาอันน้อย แม้ในรัชกาลที่ ๕, ๖, ๗ จะได้พยายามวางพื้นฐาน
 การปกครองประชาธิปไตยไว้แล้ว แต่ยังไม่เพียงพอ เช่น การที่สภาองคมนตรีไม่สามารถทำหน้าที่ในการ
 คัดค้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเต็มที่ การปฏิวัติ ๒๔๗๕ เป็นจุดเริ่มของความชอบธรรมในการใช้อำนาจ
 ทหารเข้ายึดอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นแบบอย่างให้คณะทหารกลุ่มอื่น ๆ กระทำการสืบต่อมา
 กันมา การปฏิบัติครั้งนี้ มิได้กระจายอำนาจไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง คณะราษฎรผู้ทำการปฏิวัติยังคง
 ยึดครองอำนาจทางการเมืองสืบต่อมา ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ลักษณะรวมอำนาจทางการเมืองในอดีตก็มีพลัง
 สำคัญมาก และการเมืองเป็นเรื่องของข้าราชการทหาร - พลเรือน เท่านั้น

(๒) การขัดแย้งทางความคิด ลักษณะอิสระนิยมทำให้คนไทยทำงานร่วมกันไม่ได้ แต่จะยึดถือบุคคลเป็นหลัก การได้รับแนวความคิดต่างกันของคณะราษฎร (ศึกษาจากหลายประเทศ) ทำให้เกิดความคิดขัดแย้งกัน ดูเหมือนคณะราษฎรมุ่งหมายร่วมกันในการล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ไม่มีแผนการแน่นอนในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการเสนอแผนการทางเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ จึงนำมาซึ่งความขัดแย้งกันอย่างมาก เพราะแผนการดังกล่าวคล้ายคลึงกับวิธีการคอมมิวนิสต์ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะค่านิยมของไทยไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของประชาชนมากนัก การเสนอแนวความคิดก้าวหน้านามากเกินไป จึงนำมาซึ่งการต่อต้านและเกิดการแตกแยกในหมู่ผู้นำ การเมืองไทยจึงมีปัญหามากในเรื่องการแสวงหาวิถีทางไปสู่ประชาธิปไตย (Identity Crisis) การแตกทางทางความคิดว่าอะไรควรเป็นรูปแบบที่เหมาะสมของไทย จึงนำมาซึ่งความพยายามรวบอำนาจทางการเมือง การปกครอง เช่นเดียวกับในอดีต การปฏิวัติรัฐประหารจึงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

จุดเริ่มของการปฏิวัติ ๒๔๗๕ โดยที่ประชาชนยังไม่พร้อม เป็นการเริ่มต้นประชาธิปไตยเร็วเกินไป การเมืองไทยจึงขาดเวลาในการพัฒนาระบบการเมือง เมื่อเริ่มด้วยการใช้กำลัง ก็มีการใช้กำลังหรือใช้วิธีการเพื่อให้ผู้ปกครองอยู่ในอำนาจต่อไป ผู้ปกครองจึงต้องใช้วิธีรวบอำนาจหาพวกพ้อง ผู้ปกครองต้องคำนึงถึงสถานภาพของตนเองมากกว่าการพัฒนาการเมืองสังคม และเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า ในเมื่อเกิดการขัดแย้งในด้านความคิด (ขึ้นอยู่กับตัวผู้นำหรือกลุ่มผู้ปกครอง) ทำให้การเมืองไทยขาดความร่วมมือกัน ทางฝ่ายต่างใจเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองทุกอย่าง ไม่มีความรู้สึกเป็นมิตร ต้องชิงไหวชิงพริบกันตลอดมา นักการเมืองจึงไม่ใฝ่ทางกฎเกณฑ์ทางการเมือง หรือสร้างสปีดทางการเมือง ความเคยชินกับอำนาจนิยมทำให้ผู้ปกครองพยายามใช้อำนาจใช้วิธีการตัดสินใจทางการเมือง ประชาธิปไตยของไทยจึงเกิดขึ้นเพียงระยะเวลาอันสั้น และกลางรูปเป็นแค่กิจการโดยกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือน

(๓) ความรู้สึกมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางการเมือง ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อการเมือง เป็นความรู้สึกที่ห่างเหิน การเลือกตั้ง ส.ส.และบทบาทของรัฐบาลไม่ได้นำผลประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรง ประชาชนจึงไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันกับระบบการเมือง ตลอดเวลา ๔๐ ปีของประชาธิปไตย คนไทยมีโอกาสดูแลเกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่กี่ครั้ง และไม่ต่อเนื่องแน่นอน ประชาชนจึงขาดประสบการณ์ และไม่เห็น

ความสำคัญของการเลือกตั้ง การเลือกตั้งมีขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล การมีสมาชิกสภาสูง
 ขึ้นทำให้ประชาชนไม่สามารถเปลี่ยนรัฐบาลได้ตามใจชอบ ความสับสนวุ่นวายของ ส.ส. การหาเสียง
 แบบสาคโคตลน ใหฺรยวเกินความจริง การซื้อเสียงในรัฐสภา และใช้อิทธิพลในการคอร์รัปชัน การเสนอ
 นโยบายของพรรคไม่แน่นอนชัดเจน ใหฺทวาทกัน ลวนแต่สร้างภาพพจน์ประชาชนให้เชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่อง
 สกปรก นักการเมืองคือ ผู้แสวงหาอำนาจ รัฐบาลคือบ่อเกิดของความชั่วร้าย และระบบอุปถัมภ์
 (Political Distrust) โดยปกติคนไทยชอบทำอะไรง่าย ๆ รักสงบ เมื่อพบสิ่งที่ยุ่งยาก
 วุ่นวาย มักเบือนหน้า ซาคความอดทน ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะไม่ใช่ธุระ สภาวะดังกล่าวทำให้คนไทย
 ใหฺทวาทกันเมืองมากกว่าจะเขามามีส่วนร่วมทางการเมือง

(๔) การพัฒนาสถาบันทางการเมือง การปฏิวัติ ๒๔๗๕ นำมาซึ่งการมีสถาบันรัฐสภา
 และรัฐบาลตามระบอบรัฐสภา ในเมื่อประชาชนยังไม่พร้อม คณะราษฎรจึงกำหนดให้มีพฤกษิสถา ซึ่งมาจาก
 การแต่งตั้งเท่ากับจำนวนเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แต่ในข้อเท็จจริงเป็นการเสริมสร้างการรวบ
 อำนาจให้กับคณะราษฎร ทั้งนี้เพื่อมิให้สมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรี
 มากเกินไป (๔๕) จากจุดเริ่มต้นสถาบันรัฐสภาของไทยจึงวิวัฒนาการมาในรูป ๒ สภาเกือบทั้งหมด
 และสถาบันรัฐสภาไม่ได้เป็นสถาบันตัวแทนราษฎรอย่างแท้จริงนอกจากนี้คณะราษฎรยังมีใควางรากฐานใน
 การสร้างกลไกทางการเมืองขึ้น แทนที่คณะราษฎรจะจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองเพื่อเปิดโอกาสให้
 พรรคฝ่ายค้าน คณะราษฎรกลับไปจดทะเบียนเป็นสมาคมคณะราษฎร และไม่ยอมให้มีการตั้งพรรคการเมือง
 "คณะชาติ" ซึ่งเป็นฝ่ายนิยมกษัตริย์ ทั้งนี้อาจเกรงว่าจะเป็นคู่แข่งทางการเมืองที่น่ากลัว ดังนั้น ผู้สมัครรับ
 เลือกตั้งยอมใช้บุคลิกภาพและความดีของตนมากกว่านโยบายเป็นหลักในการหาเสียงจากประชาชน (๕๐)
 การพัฒนาพรรคการเมืองจึงเสียโอกาสไปเป็นเวลา ๑๐ ปี พรรคการเมืองไทยจึงไม่สามารถขยายองค์การ
 พรรคไปสู่ประชาชนในชนบทอย่างทั่วถึง และไม่มีโอกาสพัฒนาการ เข้ามามีบทบาทเป็นแกนกลางในการแก้ไข
 ปัญหาทางการเมือง หรือทำให้การตัดสินใจปัญหาทางการเมืองผ่านพรรคได้ พรรคการเมืองไทยจึงยังไม่
 เป็นสถาบันที่ Institutionalization ได้

(๔๕) กระทบด ทองธรรมชาติ รัฐสภาในระบบการปกครองของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมนัก
 สังคมศาสตร์ ๒๕๑๔) หน้า ๑๐
 (๕๐) เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๘, ๑๘

สรุป วัฒนธรรมการเมืองไทยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ค่อนข้างรวบ
อำนาจและขัดแย้งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองไทยทำให้จุดเริ่มต้นการวาง
รากฐานการปกครองประชาธิปไตยของยุคชะงักและขาดตอน การเมืองไทยจึงเป็นเรื่องของนักการเมือง
ผู้มีอำนาจ มีการศึกษา มีฐานะดี ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่สันทัดต่อ
ระบบการเมือง และประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นในการแสดงบทบาททางการเมือง แต่ทว่าผลการศึกษา
เศรษฐกิจ สังคม ทำให้สภาพสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก คนไทยจำนวนมากมีโอกาสศึกษาสูงขึ้น มีการเรียน
รู้ความเจริญทางวิทยาการจากต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอุดมการณ์ประชาธิปไตย เรื่องสิทธิเสรีภาพ
และการปกครองตนเอง กระบวนการอบรมทางการเมืองอันใหม่ทำให้คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะนักศึกษาได้รับ
อิทธิพลวัฒนธรรมการเมืองไทยน้อยลง และได้อิทธิพลวัฒนธรรมประเทศตะวันตกมากขึ้น วัฒนธรรมการเมือง
ไทยจึงมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ แม้ในกลุ่มนักศึกษาเองจะมีนักศึกษายางคนไม่สนใจการ
เมือง นิยมอำนาจ แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่มีความสนใจทางการเมือง และสามารถทำงานร่วมกันเพื่อแสดงบท
บาททางการเมืองอย่างแข็งขันได้ อย่างไรก็ตามประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังคงได้รับอิทธิพล วัฒนธรรม
ทางการเมืองไทยอยู่มาก และไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อระบบการเมือง ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะสังคมเกษตร
และความล้าหลังทางการเมือง ห่างไกลจากระบบการเมือง